

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

PÉCSI TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR

Elektronika a kereskedelemben

Németh Ádám
2009.

Konzulens: Dr. Nochta Tibor egyetemi docens

Jogász szak, nappali munkarend

Tartalomjegyzék

ELŐSZÓ	4
1. FEJEZET	4
RÉSZVÉNYEK ELSŐDLEGES KIBOCSÁTÁSA AZ INTERNETEN	4
1.Bevezetés	5
2.Az internetes IPO-k elvi lehetősége	6
3.Ki vásárolhat?	9
4.Összegzésül	10
2. FEJEZET	10
AZ ELEKTRONIKUS ALÁÍRÁS SZABÁLYOZÁSA	10
AZ ELEKTRONIKUS ALÁÍRÁS ÉS DOKUMENTUM A PER SORÁN.....	10
1.Nyitó gondolatok	11
2.Az elektronikus dokumentum és az elektronikus aláírás fogalma	11
3.Az elektronikus dokumentum a szerződéskötésben	12
4.Zárásként	16
3. FEJEZET	17
A BIZOMÁNYI KONSTRUKCIÓ MÚLTJA ÉS JELENE	17
1.A bizományi szerződés története és fogalma	17
2.Elhatárolása a vállalkozási szerződéstől	19
2.1 A vállalkozási jelleg módosulása.....	19
3.Elhatárolás a megbízástól	20
3.1 A megbízási jelleg módosulása.....	21
4.A felek jogai és kötelezettségei	23
4.1 A megbízó oldala.....	23
4.1.1 Az ügyfél utasítási joga.....	26
4.2 A bizományos oldala.....	26
4.2.1 A bizományos jogai.....	28
5.A szerződés legfontosabb sajátosságai	29
5.1 A bizományosi díj.....	29
5.2 A brókerceg felelőssége.....	30
6.A gyakorlat	31
6.1 Az amerikai modell.....	34
6.2 A németországi megoldás.....	35
7.A lehetséges válasz	36

7.1 A jog válasza.....	39
ZÁRSZÓ.....	42
IRODALOMJEGYZÉK.....	42
HIVATKOZOTT JOGSZABÁLYOK, SZABÁLYZATOK.....	43

Előszó

Egy szakdolgozat az egyetemi tanulmányok zárásaként, annak megkoronázása kell, hogy legyen. Tartalmaznia kell minden tudást, tapasztalatot, minden önálló gondolatot ahhoz, hogy meg tudja ítélni a bíráló tanár az író sok éves munkájának eredményét.

Szakdolgozatommal kapcsolatban hasonló követelményeket támasztottam magammal szemben. Bár az írónak könnyű dolga van, ha témája olyan, hogy könyvtárakat lehet róla írni és ezt érzi jelen dolgozat írója is. Ennek több oka is van! Egyfelől az elektronikus gazdasági, kereskedelmi jog egy olyan téma, ami mondhatni kimeríthetetlen. Napról-napra újabb megoldások és ezzel együtt jogi problémák jelennek meg. A másik, sajnálatos oka annak, hogy könyvtárakat lehet a témával kapcsolatos jogi problémákkal megtölteni, az a szakma érdektelensége az elektronikus, internetes kereskedelemmel kapcsolatban. Talán túl speciális a téma, vagy túlságosan megbűjnek ezek a kérdések a mindennapokban, vagy egyszerűen csak nem látjuk azt, ami az orrunk előtt van. A mindennapi pénzügyeink egyik legfontosabb részévé kezd válni az interneten folytatott banki műveletek éppen ezért nem mondhatjuk, hogy nincs értelme foglalkozni a kérdéssel. Valamint, amikor a gazdasági világválság közepén el kell gondoloznunk, hogy a nehezen félretett pénzünket milyen formában kamatoztassuk és erre a kérdésre számos megoldást az interneten találunk, szintén nem bagatellizálhatjuk el a kérdést. De talán a téma tényleg megbűjlik a mindennapokban!

Természetesnek vesszük életünkben az internet kínálta lehetőségeket, de bele sem gondolunk abba, még jogászok sem, hogy vajon egy papír alapon, a banki sorokat kivárva kötött bankszámlaszerződés, vagy egy interneten keresztül kötött bankszámlaszerződést ugyanazok a szabályok alapján kell-e elbírálni, egyáltalán alkalmazhatóak-e rá azok a szabályok.

A dolgozatban szó lesz az elektronikus aláírásról, a részvények kibocsátásának egy egészen új internetes formájáról, valamint a internetes tőzsdei kereskedésről.

1. Fejezet

Részvények elsődleges kibocsátása az interneten

1. Bevezetés

A mai technika lehetővé tette, hogy a hagyományos részvénykibocsátás mellett elgondolkodjunk azon, hogy ezt az eljárást, milyen alternatívával tudjuk felváltani.

Ennek egy lehetséges, de nem kizárólagos módja lehet, ha a részvények elsődleges kibocsátását interneten keresztül oldjuk meg.

Az első ilyen eljárást 1995-ben a Wit sört gyártó Spring Street Brewing Company folytatta le. Az indoka egyszerűen az volt, hogy nem volt annyi pénze, hogy egy elsődleges kibocsátást finanszírozni tudjon, így előrukkolt az internetes IPO-val (initial public offerings- első nyilvános részvénykibocsátás). A világhálón készítettek egy oldalt, amin a jegyzéssel kapcsolatos információkat helyeztek el. Feltüntették a kibocsátással összefüggő tudnivalókat, valamint közzétettek egy jegyzési szándéknyilatkozat mintát is. A sörgyártó egyszerűen azt várta, hogy vigyék el a részvényeit és merész próbálkozását kirobbanó siker koronázta. A felhívásra mintegy 3500 befektető válaszolt és ők összesen 860 ezer részvényt vettek 1,6 millió dollár összértékben.¹ Ennek a kibocsátásnak a sikerén felbuzdulva kezdték a „kisvállalkozások” ezt az eljárást alkalmazni, és jelentek meg azok a cégek, akik ebben segítséget nyújtottak számukra.

Ugyanennek az eljárásnak egy másik válfaja, hogy a befektetők árajánlatot adnak meg ugyanarra a részvénycsomagra és végül az ajánlatok alapján osztják szét a részvényeket. Ennek előnye, hogy az összes részvény eladásra kerül és kisebb lesz az esélye, hogy alulárassák a részvényeket, mivel a legnagyobb ajánlatok részesülnek elsőbbségben.

Az internetes IPO-k jelentősége abban áll, hogy az USA szabályai alapján az első kibocsátást a kereskedelmi bankok folytatják le, egy ún. könyvépítési folyamat keretében. Ez azt jelenti, hogy a befektetők jelzik a jegyzési szándékukat, úgy, hogy nem is tudják, végül mennyiért tudják megvenni a részvényeket, mert magatartásukkal, ahogy növelik a keresletet, úgy srófolják fel az árakat is egyben. Ennek következtében a nyilvános tőzsdei kereskedés megkezdésére a részvények a kibocsátáskori értékük többszörösüket érik. Szélsőséges példa erre a VA Linux részvényeinek esete, amik a nyilvános kibocsátás első napján 30 dollárt értek, de az első kereskedési nap zárójára az árak 239,25 dollárra ment fel, ezzel 698%-os napi hozamot biztosítva².

Elég nagy költségeket rejt magában egy IPO lebonyolítása, mivel gyakran alulárassák a részvényeket, hogy a könyvépítésben rábírák a nagybefektetőket a nagyobb részvénytömeg jegyzésére, így nagyon sok pénz tulajdonképpen az asztalon marad, mivel a részvényeket kevesebért adják el, mint amennyit érnek.

Egy másik nagy ösztönzője volt az eljárás kialakításának pedig a kisbefektetők irányából érkezett. Tudni kell ehhez, hogy az USA-ban nagyon elterjedt az internetes tőzsdei kereskedés a magánbefektetők között. A befektetők pedig nehezményezték - érthető módon-, hogy nem részesülnek a részvények egyik legprofitálóbba létszakaszából, az elsődleges kibocsátás és a piaci kereskedés közötti időszakból³. Hozzájuk a részvények csak a már megemelkedett áron a tőzsdei kereskedés során jutnak el, mivel az elsődleges kibocsátás hagyományos módja esetében a részvényeket a nagybefektetők szerzik meg elsősorban. Ez a rendszer azonban lehetővé teszi számukra, hogy az első lépésektől jelen legyenek és aktívan részt vegyenek a kibocsátás utáni „gyere és vidd” folyamatban .

¹ Zvi Bodie- Alex Kane- Alan J. Marcus: Befektetések, Aula kiadó 2005

² Zvi Bodie- Alex Kane- Alan J. Marcus: Befektetések, Aula kiadó 2005

³ Zvi Bodie- Alex Kane- Alan J. Marcus: Befektetések, Aula kiadó 2005

Az előbb vázolt folyamat mélységének pontosabb megismeréséhez nélkülözhetetlen még, hogy rávilágítsak az USA kereskedési szokásaira, mert ebben is úttörőnek számítanak és példát mutatnak sok tekintetben hazánknak is. Az USA-ban az internetes tőzsdei kereskedelemnek kiforrtabb gyakorlata van és lényegesen szélesebb kör gyakorolja. Külön fórum, az ún. negyedik piac (fourth market) tömöríti magába azokat a magánbefektetőket, akik a tőzsdén forgalmazott részvényekkel bróker cég nélkül kereskednek. Ezt az Electronic Communication Network (ECN) teszi lehetővé - amiről a későbbiekben még lesz szó -, amin keresztül elektronikusan, az interneten keresztül tudnak egymással kereskedni. Maga a forgalom jól mutatja nem elhanyagolható szerepüket a tőzsdei kereskedés során. A Nasdaqon forgó értékpapírok forgalmának 30%-t⁴ már ezen a hálózaton keresztül bonyolítják le. Ez már egy nem elhanyagolható szám ahhoz, hogy ne tekintsük őket befolyásoló erőnek a kereskedés során.

2. Az internetes IPO-k elvi lehetősége

Egy internetes elsődleges kibocsátás elvi lehetőségének megállapításához a jelenlegi szabályozást és a mögötte meghúzódó elvi megfontolásokat kell megvizsgálni. A feladat korántsem egyszerű, mivel sem a társasági törvény, sem a tőkepiacról szóló törvény nem foglalkozik hasonló kérdésekkel. Ez nem róható fel a magyar jogalkotás hiányának, mert az eljárás alkalmazására jelenleg még nem volt példa Magyarországon. A hagyományos IPO-k jelenléte folyamatos, hiszen a gazdasági élet szükségszerű velejárójának tekinthető, mint mutatják a PSZÁF ilyen tárgyban hozott határozatai. A környező országokban szintén internetesre nem, de hagyományos IPO-ra mindenhol van példa, ebben a tekintetben Lengyelország vezeti a listát 38 IPO-val.

Felmerülhet a kérdés, hogy akkor, ha ennyire nem alkalmazott ez az eljárás, akkor miért kell egyáltalán foglalkozni vele? A kérdés jogos, de meggondolatlan, mert megannyi érv szól amellett, hogy napirendre tűzzük ezt a témát!

Annyiszor éri vád a jogászokat, hogy csak követő szabályozásra képesek a gazdasággal kapcsolatban és, ha valamire jogszabályt alkotnak az is inkább csak kerékkötője lesz az adott területnek. Most itt a lehetőség, hogy elébe menjünk a dolgoknak, megvizsgáljuk, hogy milyen lépéseket kell tenni annak érdekében, hogy az internetes IPO ne csak egy lázalom, hanem valóság legyen.

És - megelőzve a sokakban megfogalmazott kérdést -, hogy miért érdemes erre a kérdésre energiát, időt vesztegetni, a válasz rá az, hogy, mert egyértelműen és visszavonhatatlanul ez a terület a társasági és az üzleti jog fejlődésének egyik fókuszpontja. A hagyományosan társasági jogi kérdések, mint a részvényesek jogállása, felelőssége, a vállalatirányítási módok mellett az elektronika és legfőképpen az internet szabta irányvonal mentén halad a társasági és üzleti jog modernizációja. Ez a fejlődés nem csak a gyakorlat számára jelent újdonságokat, hanem számos

⁴ 2003-as adat

esetben kétségessé teszi a jelenlegi jogi matéria alkalmazhatóságát még néhány olyan halottnak vélt területen is, amely hosszú idő óta kikerült az érdeklődés középpontjából. Példaként említem, hogy ilyen szelete a jognak a bizományi szerződés Ptk.- béli szabályozása is, amivel a dolgozat 3. részében a tőzsdei kereskedéssel kapcsolatban foglalkozom.

Egy másik hasonlóan nyomós indok amellet, hogy meg kell teremteni egy ilyen internetes eljárás jogi hátterét, illetve el kell gondolkozni az eljárás adta előnyökön, az a tagállamok között kialakult gazdasági és társasági jogi törvényhozási verseny. Tudvalevő, hogy az államok jogi szabályozásukba beültetett újításokkal, kedvezményekkel nagyban tudják befolyásolni a befektetési, társaságalapítási és ezzel az ország versenyképességi helyzetét. Így van ez Angliával⁵ is, ahol nagy kedvel alapítják meg az európai társaságok nagy részét a kedvező feltételek miatt. Be kell látni, hogy bár egy nem igazán alkalmazott eljárás jövőbeni szabályozási kérdéseiről van most szó, egy a többi tagállamot megelőző törvényalkotás helyzeti előnyt teremtene Magyarország számára. Még akkor is érdemes megalkotni, kiigazítani a szabályokat, ha előreláthatólag nem lesz olyan hazai társaság, amely alkalmazni fogja azokat, mert könnyen megeshet az Angliai példa hazánkkal is! Még akkor is érdemes foglalkozni a kérdéssel, ha az eljárásról ma még csak hipotetikus formában beszélhetünk!

Szintén az eljárás mellett szól annak esélyegyenlőséget előteremtő jellege. Sokat hallani a kisbefektetőket panaszolni, hogy nem érzik magukat egyenlőnek a „nagyhalakkal” szemben. Az internetes kibocsátás, ha máshol nem is, de a jegyzési eljárás alatt egyenlőséget teremt közöttük. Az továbbra is megeshet, hogy egy nagybefektető sokkal többet ígér egy részvényért. Óriási különbség viszont nem alakulhat ki, mert, ahogy növeli a vételi ajánlatának nagyságát, úgy gerjeszti tovább a keresletet. Ezzel kapcsolatban, azonban még a nagybefektetőknek is szem előtt kell tartania, hogy a túlzottan magas árat még ő sem tudja kifizetni, mivel esetében nem pár darab részvényről, hanem nagyobb részvénycsomag megvételéről van szó. Ebből következik a már említett alulárazottság, így a piac maga teremti meg a viszonylagos egyenlőséget.

Megjegyezendő azonban, hogy így még csak egy félkarú óriást teremtünk, ha nem hozzuk kedvező helyzetbe a társaságokat egyéb területeken is, mint például az adózás, stb. Önmagában az internetes elsődleges kibocsátás nem teremti meg a Kánaánt. Ahhoz, hogy legyen értelme erről az eljárásról beszélni, ahhoz olyan gazdasági környezetet kell teremteni, hogy a társaságoknak az eljárás modernsége mellett is legyen érdeke hazánkban jelen lenni. A jelenlegi helyzet azonban, nem tekintve most a gazdasági világválság okozta körülményeket, nem a legkecsegtetőbb a társaságok számára. Az előny, amit az internetes kibocsátás kapcsán megszereznének, azt más területen elvesztenék, így ha most kellene bevezetni az eljárást, az kudarcra lenne ítélve.

További indok a szabályozás elmaradhatatlansága mellett, annak európaisága. Az internet nem csak egy ország területére terjed ki, tehát egy olyan befektetői fórum hozható létre általa, amely megtestesíti a tőke szabad áramlását és az egységes európai piac képét. Ezzel példát és irányt tudna mutatni az ország egy fontos piaci kérdésben.

⁵ Társasági törvény, Cégtörvény 2006-2007, szerk.: Sárközy Tamás, hvgorac, 2007

Gazdasági szempontból pedig a részvénykibocsátás indokában találjuk meg az eljárás melletti legfőbb érvet. Ha visszatekintünk a történelembe, azt látjuk, hogy régen is, ma is a részvények kibocsátására azért kerül sor, hogy ezáltal a kibocsátó idegen tőkéhez jusson⁶, de úgy, hogy ne kelljen ehhez hitelt elvennie. Az egész intézmény mozzatórugója a tőkebevonás mozzanata. Ma a tőkebevonás körében, mire a tőzsdei kereskedésre kerül a sor, az Államok szabályozása kifejezetten előírja a részvények bizonyos közkézhányadát⁷, szóródását a társadalom körében. Magyarországon ennek a hányadnak a részvények 25%-t kell elérnie. Németországban már lényegesen fejlettebb szabályozás mellett ugyanez az arány elérhető az Európai Unió területén belül is, de kisebb arány mellett is engedélyezik a részvény kibocsátását, ha bizonyíthatóan széles körben, az EU minél több tagállamában elterjedt⁸ a részvény. Ha ugyanis nem ilyen elterjedt a részvény, akkor joggal merül fel a kérdés, hogy ki kereskedne vele? Az internetes kibocsátás pedig nem tenne mást, csak a lehető legszélesebb körben juttatná részvényhez az embereket, egy viszonylag egyszerű, gyors és költséghatékony módon. Széles körben történne meg vele a tőkebevonás, valamint már a részvények kibocsátása során eléri a minimális szóródást. Ezen oknál fogva kiváltképp alkalmas az olyan kibocsátások lebonyolítására, ahol a kibocsátással együtt megtörténik a szabályozott piacra történő bevezetés is.

Elvi és gyakorlati szinten tehát érzékelhető, hogy az internetes elsődleges kibocsátás nem áll ellentétben sem társasági joggal, sem a gazdaság érdekeivel. Épp ellenkezőleg, szinte követeli helyét a társasági törvényben, mint a fejlődés következő lépcsőfoka. Megfelel a társasági jog alapelveinek, esélyegyenlőséget teremt, fejlesztő hatású lehet a gazdaságra és ezen kívül gazdaságos és modern eljárásról van szó.

Mindezek után, remélem nem hagytam kétséget senkiben a felől, hogy egy vitára érdemes kérdésről van szó!

3. Ki vásárolhat?

Az internetes eljárás egyik előnye, hogy rajta keresztül az emberek lényegesen szélesebb körének nyílik lehetősége részvények vásárlására. Ez több oldalról megközelítve is pozitív jelenségnek tekinthető.

Ha azt vesszük figyelembe, hogy ezzel végre sikeresen megvalósítható ellenőrzött és szabályozott keretek között gyakorlati oldalról is a tőke szabad áramlása kisbefektetői szinten, minden különösebb nehézség nélkül, akkor ezt lényegi előrelépésnek tekinthetjük a tőkepiac területén. Eddig egy külföldi magánbefektető jóval körülményesebb úton tudott csak megjelenni a magyar részvénypiac területén és ugyanez áll fordítva is. Azt is meg kell azonban említeni, hogy nem is biztos, hogy bárkinek vonzó volna a magyar piac! Valószínűsíthető azonban, hogy az

⁶ Max Weber: A tőzsde, Ikva kiadó 1995

⁷ Pl.: Budapesti Értéktőzsde Bevezetési szabályzatának 6.3.2.1 pontja

⁸ Börsenzulassung Verordnung 9§

internetes eljárás jóval megnövelné az érdeklődést, mert, ha minél több társaság választaná kibocsátási helyszínül, majd piacra lépése helyszínéül a magyar piacot, annál jobban emelkedne a tőzsde forgalma, ami pedig vonzaná a befektetőket, ami lássuk be, azért ráférne a magyar tőzsdére. Érdekessé tenné a magyar piacot ez a helyzet, de az előbb vázolt kép, csak valószínűsítés, nem tény, nem támasztja alá a spekuláción kívül semmilyen empirikus adat és a dolgozat célja nem is ez!

Pontosabban körülhatárolva különbséget tehetünk az Európai Unió tagállamának állampolgára és bármely 3. országbeli állampolgár között. Az internet lehetővé teszi ugyanis azt is, hogy az USA-ból, vagy a Távol-Keletről is ajánlatok érkezzenek. Ennek azonban nem csak a technikai, hanem a jogi lehetőségét is meg kell teremteni. Hogy mi kell ehhez? Gyakorlatilag egy elérhető értékpapírszámla és a megfelelő minőségű elektronikus aláírás (ld. alább). A legelőnyösebb helyzetet ebben a helyzetben a minél szélesebb körű befektetői kör teszi ki. És ha a befektető kedvet kapna a magyarországi tőzsdéhez az is biztosított a számára, mivel nagyon sok bróker cég kínálja internetes tőzsdei kereskedési lehetőségét (ennek jogi problémái a 2. részben). Végül soron, ha megtudjuk őrizni a kereskedés biztonságát, akkor szélesre kell tárnunk a kapukat a befektetők előtt.

A szabályozás oldaláról megközelítve pedig megnyugtató, hogy az ezzel kapcsolatos kérdéseket a mai jogszabályok alapján is szinte kimerítően tudjuk szabályozni. Ezt az elektronikus aláírás kialakult szabályozása lehetővé teszi.

Az elektronikus aláírás mai szabályozása⁹ is elég érett arra, hogy megnyugtatóan tudjunk akár most is kezelni a jegyzési ajánlatokat. Az elektronikus aláírást ráadásul leginkább a társasági jog területén használják, mivel a cégeljáráshoz 2008. július 1.-től kötelezően azt kell használni. A társaságoknak tehát nem új keletű a dolog. A helyzet a befektetési szolgáltatók terén már korántsem ennyire biztató, megvizsgálva szolgáltatásaikat, csupán egy helyen bukkanunk az elektronikus aláírás alkalmazásának lehetőségére az összes befektetési szolgáltató közül. Ez nem azt jelenti, hogy nem ismernék, csupán az ügyfelek részéről nem tudják feldolgozni az elektronikus aláírást. Ezen a területen változásra van szükség, nem csak az internetes kibocsátás miatt, hanem azért, mert az elektronikus aláírást több területen is hasznosítani tudnák a befektetési szolgáltatók (lásd 2. fejezet). A befektetők más helyzetben vannak, mivel ők, ha nem is ismerik, könnyen hozzájuthatnak az elektronikus aláíráshoz, mivel, mind hazánkban, mind külföldön megtalálhatóak a hitelesítés szolgáltatók.

Gyakorlati oldalról, tehát a biztonságos ügymenetet a legalább minősített elektronikus aláírással ellátott jegyzési ajánlatok biztosítják. Az ajánlatok elfogadásának visszajelzésével szemben szintén elvárhatjuk az ugyanolyan minősítési követelményeket. A szigor azért indokolt, mert a minősített elektronikus aláírás azon kívül, hogy egy teljes bizonyító erejű magánokiratnak számít, alkalmas arra, hogy tulajdonosa személyazonosságát is megállapítsuk a segítségével. Erre azért van szükség, hogy lássuk, hogy az ajánlatot tevő, jogosult-e az alkalmazott jognyilatkozat megtételére. Az egyetlen probléma, hogy az időbélyegző használatát is meg kell, hogy követeljük,

⁹ 2001. évi XXXV tv. az elektronikus aláírásról

mert csak annak a segítségével tudjuk az elküldések/megérkezések időpontját megállapítani, amely egy szoros jegyzési verseny esetén nagyon fontos lehet.

Tehát az ajánlatot az időbélyegzővel és minősített elektronikus aláírással ellátva továbbítják a forgalmazóhoz, ő visszajelzi az ajánlat megérkezését, határidőt szab a teljesítésre, és ha esetleg többen versenyeznének egy részvénycsomagért, akkor a beérkezés ideje lenne a mérvadó.

Értékpapírszámla, ami még, mint követelmény felmerül semmilyen plusz feltételt nem támaszthat a befektetők elé, mert az már szinte általánossá válik az értékpapírok világában és bármelyik befektetési szolgáltató kínál értékpapírszámla szolgáltatást.

4. Összegzésül

Az internetes tőzsdei kibocsátás még távol áll a magyar jogtól. Vitaindítónak szántam ezt a pár sort, ami jelenleg számára jutott, de biztos vagyok benne, hogy talán nem is az olyan távoli jövőben követelni fogja magának a most tőle kisajátított helyet. Ez az intézmény nagyon is a gyakorlat lencséjén keresztül vizsgálható, nem is gondolom, hogy az elmélet a jogszabályi keretek kialakításán kívül jelenleg tud többet is tenni. Ahhoz, hogy a jogi problémákról beszélhessünk, az intézmény gyakorlati működését kellene látnunk. Azt gondolom azonban, hogy ez nem fog már olyan sokat várni magára pont azért, mert a gyakorlat a maga idejében tétovázás nélkül meg fogja tenni a szükséges lépéseket.

2. fejezet

Az elektronikus aláírás szabályozása

Az elektronikus aláírás és dokumentum a per során

1. Nyitó gondolatok

Az elektronikus aláírás, ami egyszer már megjelent a dolgozatban nem más, mint új internetes világunk hírvivője. Elsőként lett szabályozva és elsőként terjedt el nagy mértékben, amihez persze hozzájárult az állami kényszer is. 2008. június 1.-től kötelező alkalmazni a cégalapítás során, ami a gyakorló ügyvéd számára a mindennapos használatot jelenti. Indokolt tehát áttekinteni, hogy mi történt eddig a szabályozás keretében, valamint egy kicsit értékelni a tapasztalatokat, visszacsatolni a jogalkotási eljárás kezdetéhez a szakma véleményeit.

2. Az elektronikus dokumentum és az elektronikus aláírás fogalma

Elsőként szükséges néhány alapfogalom tisztázása, annak érdekében, hogy pontos képet kap

hassunk az elektronikus dokumentumokról és elektronikus aláírásokról.

Az e. aláírás, mindig kapcsolódik egy elektronikus dokumentumhoz. Elektronikus dokumentum minden olyan elektronikus eszköz útján értelmezhető adat (digitális kép, szöveg, film, stb.), amit valamilyen hitelességű elektronikus aláírással láttak el. Az elektronikus dokumentum fogalom magában foglalja az elektronikus iratokat és okiratokat. Az elektronikus dokumentum egy tág kör melynek részeleme az elektronikus irat, és annak egy részeleme az elektronikus okirat.

Elektronikus irat minden olyan elektronikus dokumentum melyet szöveg képez, csak olyan¹⁰ adatokat tartalmazhat, melyek szorosan összefüggenek a szöveggel (pl.: fejléc, logó), annak azonosítását, illusztrálását szolgálják. Az elektronikus irat jog általi elismerésének minimális követelménye, hogy a benne foglalt információk hozzáférhetőek és későbbi hivatkozásra alkalmasak legyenek.

Az elektronikus okirat olyan elektronikus irat, amely nyilatkozattételt, nyilatkozat elfogadását, vagy nyilatkozat kötelezőnek elismerését foglalja magában. A gyakorlati életben a különféle szerződések megkötésekor, vagy más jognyilatkozatok megtételekor és az elektronikus cégeljárásban alkalmazzák az elektronikus okirati formát. Az olyan nyilatkozatok körét, amit nem lehet elektronikus úton, elektronikus okirati formában megtenni, azt csak tv. határozhatja meg. Mo.-n a családi és az öröklési jogi nyilatkozatokat nem lehet kizárólag, a hagyományos okirati formák mellőzésével elektronikus úton megtenni.

Elektronikus aláírás pedig lehet egyszerű, fokozott biztonságú és minősített fajtájú. Ezekről részletesen rendelkezik az e. aláírásról szóló törvény is¹¹, uh. itt csak azt emelném ki, hogy bizonyítás és a gyakorlati élet igényeit a fokozott biztonságú és a minősített fajta elégíti csak ki.

3. Az elektronikus dokumentum a szerződéskötésben

Az elektronikus dokumentum és az e. aláírás fajtáinak áttekintése után, megvizsgálom a szerződés elektronikus formában történő megkötését.

Ha megvizsgáljuk a szerződés létszakaszait, többféle elektronikus dokumentummal és hozzájuk kapcsolódó e. aláírással találkozunk. Alapelv, hogy a nyilatkozat jogi érvényességét, bizonyító erejét nem lehet megvonni pusztán azért, mert az kizárólag elektronikus formában létezik. Ez az alapelv vonatkozik az egyszerű és a fokozott biztonságú e. aláírásra is. Viszont más bizonyító ereje van az elektronikus iratnak, okiratnak, az igazi fokmérője az elektronikus dokumentumok bizonyító erejének a hozzájuk kapcsolt e. aláírás. Nyilatkozhatok, kötelezettséget vállalhatok elektronikus formában, de ha csak egyszerű e. aláírással látom el a nyilatkozataimat, a bíróság előtt a bizonyításom nehézkessé, kevéssé alátámasztottá válik az alkalmazott aláírás miatt.

¹⁰ Harsági Viktória: Az elektronikus aláírás németországi szabályozásával kapcsolatos egyes kérdések rövid áttekintése. Collega 2002/61-65.o

¹¹ 2001. évi XXXV. törvény az elektronikus aláírásról

Pl.: tartozás elismerés esetén a tartozást elismerőnek kell bizonyítania, hogy a tartozás már nem áll fenn valamilyen okból. Az ilyen nyilatkozat megtétele elektronikus okirati formában történik. A kérdés viszont az, hogy, ha egyszerű e. aláírással van csak ellátva a tartozás elismerés, akkor a bíróság előtt a hitelezőnek milyen a pozíciója a hagyományos papír alapú okirati formával összevetve. A válasz sajnos, hogy az ilyen elektronikus okirat nem biztosítja a hitelezőnek ugyanazt a pozíciót. Az adós először a tartozáselismerő dokumentum érvényességét támadja meg és próbálja kiharcolni, hogy azt a bíróság minél kevésbé vegye figyelembe, mert az alkalmazott egyszerű e. aláírás miatt támadható, hogy: ki „írta alá” a dokumentumot; és nem követhetőek nyomon a dokumentum módosulásai. Tehát ha az adós állítja, hogy elektronikus levélhez csatolt tartozáselismerő nyilatkozatot nem ő írta, mert a fejléc és a logó kivételével a dokumentum szövege könnyedén módosítható, akkor a hitelezőre hárul annak a bizonyítása, hogy a feladás óta nem történt változás a dokumentumon. Kétségtelenül a bíróságé lesz a legnehezebb feladat, hogy az ilyen gyenge lábakon álló bizonyítékok alapján megfelelő döntést hozzon arról, hogy a tartozás elismerés létrejött-e. Csak ezután kell az adósnak érdemi kifogásokkal megtámadni, akkor már a tartozás elismerés tartalmát. Hagyományos esetben a hitelező kiváló pozícióban várta a tárgyalás végét, de elektronikus tartozás elismerés esetén, már a kezdetektől a „technika árnyéka” vetül rá és elektronikus okiratára.

Ezért kiemelkedően fontos áttekinteni, hogy a szerződés egyes létszakaszai során milyen e. aláírással kell /kellene/ ellátni az elektronikus dokumentumokat.

Minden szerződés megkötését megelőzi a tárgyalás, az ajánlattétel, az ajánlat elfogadása, új ajánlat tétele, esetleg előszerződés kötése. Csak ezután kerül megkötésre a szerződés, majd esetleg annak módosítása, új alany belépése a kötelembé, tartozás elismerése és legvégül a szerződés megszüntetése.

A törvények kissé elhanyagolták a szerződés megkötésén kívüli mozzanatokat, pedig ezek ugyanolyan fontosak egy bírósági eljárás során, sőt létrejöhet peres eljárás szerződés nélkül is (pl.: a szerződés tartalmának bíróság általi meghatározása előszerződés alapján). A felek nyilatkozatai az egész eljárás során figyelembe vehetők és veendőek, de itt nincsenek tanúk, akik alátámaszthatnák a felek állításait. Itt írásos nyomok vannak, elektronikus iratok, amik az írásbeliség álcája mögé bújva félrevezetőbbek lehetnek, mint a megbízhatatlan tanúk. Az ilyen visszasságok megakadályozása végett kellene a törvényhozónak minimumkövetelményeket támasztani az egyes nyilatkozatokkal szemben, ha azt kizárólag elektronikus formában kötik meg. Ilyen ésszerű korlátnak tekintem, hogy a szerződés megkötése előtti nyilatkozatokat, ha azok a szerződés lényeges tartalmi elemeire vonatkoznak és kizárólag elektronikus formában léteznek, legalább fokozott biztonságú e. aláírással kelljen ellátni. Szerződést csak minősített elektronikus aláírással ellátott elektronikus okiratban lehessen megkötni. A szerződés módosítása, megszüntetése és a szerződéshez kapcsolódó későbbi nyilatkozatok is csak minősített e. aláírással ellátott elektronikus okiratban lehessen érvényesen megtenni, ez vonatkozik az előszerződésre is. Az e. aláírások biztosítják ugyanazt, amit a hagyományos papír alapú szerződések esetén az aláírás: hitelességet és a bizonyító erőt. Természetesen a kötelező erőhöz megfelelő jogkövetkezményeknek is párosulniuk kell. Ezek a már

létező törvényi vélelmek és alapelvek, amiket a 2001. évi XXXV. tv. tartalmaz. Ezen túlmenően a hitelesítés-szolgáltató tanúsítja, hogy az aláírást létrehozó eszköz kizárólag az aláíró befolyása alatt van (ha kikerül az aláíró hatalma alól, kötelessége a szolgáltatót értesíteni), az aláírás elhelyezése óta végbement módosulás észlelhető. Ezt tanúsítvány formájában teszi a felhasználók számára hozzáférhetővé.

A minősített e. aláírással ellátott elektronikus okirat a teljes bizonyító erejű magánokirat virtuális megfelelője, eszerint a benne foglaltakat ellenkező bizonyításig valósnak kell tekinteni. A minősített hitelesítés-szolgáltató tanúsítvánnyal igazolja mindazt amit a fokozott biztonságú e. aláírásnál elmondtunk és ezen felül felelősséget vállal az aláírást létrehozó eszköz megfelelő technikai színvonaláért és biztonsági szintjéért. Kétely esetén ő az, aki az aláírás hitelességét az aláíró javára bizonyítani tudja.

A bírósági eljárásban, legyen polgári, vagy büntetőjogi, a vázolt rendszer segítségével a bizonyítási kötelezettségek ugyanúgy alakulnak, mint a hagyományos okirati formákat felhasználó eljárás során. A többlet ami mindenképpen megjelenik az elektronikus aláírást felhasználó bizonyítás során, az maga az aláírás elektronikus mivoltából fakad, de az ezzel összefüggő bizonyítási feladatokat a hitelesítés szolgáltató és az igazságügyi szakértő végzi majd el. Az kérdéses, hogy a felmerülő szakkérdések megválaszolására igénybe vesz-e majd a bíróság szakértőt, mert többletköltséget és az eljárás elhízódását eredményezi.

A felek bizonyítása biztos alapon nyugszik, ha minősített elektronikus aláírással ellátott szerződésre alapozzák és jól megtámogatható a fokozott biztonságú e. aláírással ellátott elektronikus iratokkal. A hitelesítés-szolgáltató, mint tanú tanúsítja, az aláírás hitelességét és az esetleges módosulásokat, ha erre a tanúsítvány valamilyen okból nem lenne alkalmas. Az igazságügyi szakértő pedig az esetleges hamisításokat tudja bizonyítani, mert a hitelesítés-szolgáltató nem bizonyíthatja saját rendszere hiányosságait.

Ennek a rendszernek a stabilitását viszont, csak a fokozott biztonságú és a minősített e. aláírások tudják megadni. Az egyszerű e. aláírás így nem lehetne bizonyítási eszköz egy eljárásban, de nem is lenne szükség rá, mivel a jog általi elismerését a nyilatkozatoknak a hozzájuk kapcsolt e. aláírás adná meg. Véleményem szerint az egyszerű e. aláírás, mint bizonyíték egy peres eljárásban csak bizonytalanságot és zavart kelt és ennek következményeképpen bizalmatlanságot maga az e. aláírással szemben.

Az előbbiekhöz szorosan kapcsolódó probléma és eljárások alapja, az egyes nyilatkozatok megtételének időpontja. Elektronikus formában tett nyilatkozatok esetén, még az elküldés, megérkezés, elfogadás időpontja is számít, mint a távollévők között létrejövő szerződések mindegyikénél¹². A 2001. évi CVIII. tv csak a szolgáltató és igénybe vevő közötti szerződéses jogviszonyokra tartalmaz rendelkezéseket¹³, az ezeknek nem minősülő természetes, vagy jogi

¹² Harsági Viktória: Elektronikus okiratok, elektronikus aláírás. MJ 2001/11. 648- 659.o.

¹³ Kiss Daisy: E/E- avagy az elektronikus társadalom hatása az eljárásjogokra. In Kiss Daisy - Varga István (szerk.) Magister artis boni et aequi. Studia in honorem Németh János. 2003. Budapest, 491-519.o.

személyek egymás közötti jogviszonyaira a Ptk. távollévők között kötött szerződésekre vonatkozó szabályait kell alkalmazni. Ez alapján pl.: az ajánlati kötöttség akkor szűnik meg ameddig az ajánlattevő az ajánlat elfogadását várhatta (postafordulta). Elektronikus úton elküldött ajánlat esetén szinte azonnal megérkezik a levél, nem igazán lehet a postafordulta időtartamát meghatározni. Már kialakult elv viszont, hogy a nyilatkozat akkor tekinthető megérkezettnek, ha az a másik fél számára hozzáférhetővé válik. Kérdés ezek alapján, hogy mekkora az időtartam ameddig egy ajánlat felbontatlanul heverhet bárki elektronikus postafiókjában. Szolgáltató és igénybe vevő között 8 óra elteltével szűnik meg az ajánlati kötöttség és a szolgáltatónak azonnal vissza kell jeleznie, hogy az ajánlat megérkezett hozzá. Hasonló szabályok alkalmazása indokoltnak tűnhet egyéb elektronikus szerződéses viszonyok esetén is.

Más a határidőkkel és határnapokkal összefüggő problémákra nyújt megoldást az eddig még nem említett időbélyegző használata. Az időbélyegző tulajdonképpen nem más, mint egy elektronikus aláírás, azzal a többlettel, hogy rögzíti az aláírás elhelyezésének pontos idejét. Van fokozott biztonságú és minősített fajtája is, amik az elektronikus aláírásokkal megegyezően viselkednek. Az időbélyegző használatával a szerződés megkötésének, valamint a szerződés teljesítésének időpontja is könnyen bizonyítható. Ez azért fontos, mert bár a szerződés szövegében rögzített dátum nem változtatható meg úgy, hogy a tanúsítványból az később ne derüljön ki, de nem biztos, hogy mindkét fél aláírása a megjelölt időpontban került az elektronikus dokumentumra. A szerződés teljesülésének időpontja körüli peres ügyekben pedig minden nap számít, főleg, ha a szolgáltatás elektronikus úton is teljesíthető. Az ilyen szolgáltatások teljesítésének időpontja pedig csak ezzel az eljárással határozható meg pontosan.

Ezzel el is értünk az utolsó, szerződéses jogviszonyból fakadó bíróság előtti vitás ügycsoporthoz: a szolgáltatás teljesítésének- nem teljesítésének bizonyítására irányuló peres eljárások.

Elektronikus dokumentum nem csak szöveg, hanem kép, film, szoftverrajz, program, stb. is lehet. Hagyományos és elektronikus úton megkötött szerződések is teljesíthetők elektronikus úton, ha a felek nem kötöttek ki mást a szerződésben és a szolgáltatás természete ezt megengedi. Ahogy az okiratoktól sem lehet megvonni azok jogi érvényességét pusztán azért mert kizárólag elektronikus formában léteznek, úgy az elektronikus úton teljesített szolgáltatástól sem. Bár itt is a jogi hatás kiváltása nem önmagában létezik, itt is korlátokat, kötelezettségeket kell állítania a törvényhozónak, hogy megfelelő biztonságot biztosítson. A szolgáltatás teljesítésekor fontos annak dátuma, módja, minősége. Elektronikus teljesítés esetén, annak pontos idejének meghatározása, csak minősített időbélyegző használatával lehetséges. A mód vizsgálatánál az a kérdés, hogy az mennyiben egyezik meg a felek akaratának. Kívánatos, hogy minél több esetben kerüljön sor az elektronikus teljesítésre, mert ez gyorsítja és könnyíti az üzleti életet és semmi nem indokolja ennek a megoldásnak a hanyagolását. Pusztán a még fennálló bizonytalanságok nehezítik a felek dolgát, de minderre nyújtana gyógyírt egy kellően szigorú, de korrekt szabályozás. A minőség kérdésében pedig az a felmerülő kérdés, hogy kötelezett teljesített-e hibásan, vagy harmadik

személy nem kívánt közreműködése miatt romlott a minősége a szolgáltatásnak¹⁴, vagy technikai problémák játszottak-e ebben közre?

A minősített időbélyegző használatával viszont minden esetleges bizonyítási kérdés könnyen tisztázható. Bizonyítható a hibás teljesítés, a késedelem, a nem teljesítés, a jogosult késedelme és minden ezen kívül felmerülő vitás kérdés. Az is fontos szempont, hogy az időbélyegző mindenben követi az elektronikus aláírás viselkedését, így a perben ugyanúgy kell használni, a bizonyítási kötelezettségek is ugyanúgy alakulnak.

Az előbbiekhöz kapcsolódva, az időbélyegző használatának megkönnyítését kisegítő technikáról is szót kell ejteni. Sok vitát előzne meg, ha a törvényhozó az időbélyegző fogalmát kiegészítené még azzal a többlettel, hogy a hitelesítő tanúsítványból derüljön ki az is, hogy mikor került postázásra az időbélyegzővel ellátott dokumentum. Van, hogy egy rendszer leterheltsége, egy szerver leállása, hálózatok fejlesztése esetén az elektronikus levél a postázás után jóval később válik hozzáférhetővé. Ilyenkor nem lenne méltányos a kötelezettet kimentési lehetőség nélkül hagyni, ha ő megfelelő időben teljesített és pl.: egy késedelmes teljesítésből eredő kár nem neki, hanem a feleken kívülálló okból következett be, azt mégis neki kell megtéríteni.

A fent vázolt szigorúbb szabályozási mód mellett szólnak még a következő érvek is:

- A bíróság egy peres eljárásban megalapozott ítéletet csak a fokozott biztonságú és a minősített e. aláírásra alapozva tud hozni. Az ezekkel szemben támasztott követelmények hozzák egy szintre a hagyományos és az elektronikus okiratokat.
- Még nem alakulhatott ki megfelelő gyakorlat, így indokolt, hogy pontosan meghatározott módon legyenek felhasználhatóak az elektronikus dokumentumok a perekben és hogy a túlságosan bizonytalan egyszerű e. aláíráshoz ne fűződjenek jogkövetkezmények. Később egy kiforrott bírósági és felhasználói gyakorlat megléte mellett már lehet tenni engedményeket.
- A szigorú szabályozás a gyakorlatban csak a biztonságos elektronikus aláírási fajták elterjedésének kedvez.
- Nem tekinthető túlzott elvárásnak a megfelelő biztonságú elektronikus aláírás használata felek részéről, mert ezzel nemcsak a bíróság, hanem a saját helyzetüket is megkönnyítik. Az Internet olyan nagyfokú kockázatot hordoz magában, hogy a fokozott biztonságú és a minősített elektronikus aláírás használatából fakadó többletköltség arányban áll az általa nyújtott védelemmel és biztonsággal, mind a peres eljárás, mind az üzleti, vagy magán viszonyok során. Nem igényel számítástechnikai szakismeretet, kezeléséhez elegendő a felhasználói szintű jártasság.
- A törvény kötelező ereje, természetesen a megfelelő garanciákkal párosulva szélesebb körben elfogadottabbá teszi az elektronikus aláírás használatát. A ma még bizonytalan, jövőbeni felhasználók nem tudják, hogy mikor és milyen

¹⁴ Ujváriné Antal Edit: Az elektronikus aláírás és a hitelesítés, e szolgáltatással összefüggő felelősségi szabályok. JK 2001/4. 179-193.o.

elektronikus aláírást kell alkalmazni, hogy később pl. egy bírósági eljárás során ne érje őket hátrány az alkalmazott elektronikus aláírás minősége miatt.

4. Zárásként

Hatását tanulmányozva elmondható, hogy bár már lassan egy éve kötelező alkalmazni az elektronikus aláírást a cégeljárásban, más területeken még mindig nem terjedt el. A gyakorló jogásznak úgy jelent meg egy kissé az e. aláírás, mint egy olyan eszköz, amit kizárólag a cégeljáráshoz találtak ki.

A papír alapú ügyintézés egyelőre nem váltotta fel az elektronikus. Nem kerülnek szerződések megkötésre, nem alkalmazzák az ügyintézés egyszerűsítése okán. A helyzet nem hiszem hogy még sokáig tartható lenne, mivel az EU feltett szándéka tovább folytatni az elektronika által kínált lehetőségek kiaknázása.¹⁵ Jó lenne, ha a fizetési meghagyásokat, végrehajtási lapokat és esetleg a kereseteket nem postai, hanem elektronikus formában tudnák az ügyvédek kézbesíteni a bíróság számára.

A szerződések világa pedig egyelőre ragaszkodik a papírhoz, a felek kézi aláírásához. Az aláíráshoz és ahhoz, hogy az ember látja, tapintja, hogy mit ír alá, ma még nagyobb misztérium van ezekben a berögzült folyamatokban, ami nem is baj. Ennek a megváltoztatáshoz nem is elsősorban a jogszabályi rendelkezéseket kell megváltoztatni, mert ez egy jogon kívüli kategória. Régen az adott szó többet ért minden papírnál, ma mindent papírra írunk, hogy bizonyítani tudjuk. Az elektronikus szerződéskötés elterjedéséhez a bizalomnak és a becsületnek kell ismét visszatérnie az emberek közé, csak akkor lesz az eljárásnak igazi értelme.

3. Fejezet

A bizományi konstrukció múltja és jelene

A részvények egy másik létszakasza, amivel fontos foglalkozni, ha az internet kerül szóba, az kereskedésük. Nem is gondolnánk, hogy milyen meglepetéseket tartogat egy jogász számára, ha az internetes tőzsdei kereskedést kell elemeznie. Számos olyan körülmény van jelen a gyakorlatban, ami újra- és átgondolásra készíti az embert. Jelen dolgozat harmadik része a bizományi szerződést, mint a tőzsdei kereskedés alapjául szolgáló szerződéstípust veszi széles spektrumú nagyító alá. Egyszerre kívánja a lehető legrészletesebben feltárni a gyakorlatot és a külföldi példák segítségével is igény bevéve megtalálni a követendő utat a felmerülő kérdésekben. Ezen kívül nem titkolt cél az, hogy rámutasson arra, milyen új életforma alakult ki a nyugodtnak és unalmasnak tartott bizományi szerződés testéből.

¹⁵ Jó példa erre a 2009/C 75/01 Az Európai Unió e-igazságszolgáltatással kapcsolatos, a 2009-2013-as időszakra vonatkozó többéves cselekvési terve

1. A bizományi szerződés története és fogalma

A bizományi szerződés nem új keletű szerződéstípus a kereskedelmi életben. Gyökerei egyesek szerint az első kereskedő népekig nyúlnak vissza, de létezésére az első bizonyítékok az ókori Róma idejéről maradtak fenn. Már akkor felmerült az igény arra, hogy a római polgárok egyes jogügyleteket megbízottak útján tehessenek meg. A bizományi szerződés a képviselőt közvetett formája volt, ami azt jelentette, hogy a képviselő nem a megbízott, hanem saját nevében járt el, de a nyereség, az eredmény végül mégis a megbízónál realizálódott. A mai értelemben vett bizományi szerződés azonban csak a középkor derekára alakult ki. Elsőként a fejlett kereskedelemmel rendelkező olasz városállamok alkalmazták, de található az 1588-89 évi németországi genuai satutútumokban is rá bizonyíték¹⁶.

A magyar jog először 1840-ben, majd az 1875-ös Kereskedelmi Törvényben szabályozta a bizományi szerződést és szinte mai formájában - méltatlanul rövid részt szentelve neki - fogalmazta meg végül a bizomány fogalmát az 1959 évi Polgári Törvénykönyv.¹⁷

Történeti fejlődése során egyes okok elősegítették elterjedését és egyesek rákényszerítették a kereskedőket a használatára. Kezdetben kizárólag az ékszer és drágakő adás-vételekor használták a bizományi konstrukciót, mivel gyakran voltak a drágakőpiacok másik ország területén és szükség volt ott egy megfelelő képviselőre. Ahhoz, hogy a kereskedelem valamennyire bővíteni tudjon elengedhetetlen volt a gyors és rendszeres közlekedés kialakulása. Ezek voltak az elősegítői, kényszerítő okok voltak, viszont, hogy bizonyos áruk kereskedelméhez, mint például a drágakő, speciális szakértelemre volt szükség, nem mindenki rendelkezett a már akkor is értéket képviselő információkkal, valamint, hogy ezek az áruk nem a szokványos piacokon cseréltek gazdát. Ezekben a piacokon csak egy privilegizált kereskedői réteg jelenhetett meg, akik rendelkeztek a szükséges szaktudással, valamint kereskedési joggal is.

Jól látható, hogy ez a rendszer tökéletesen ráillik a tőzsdére, hiszen az sem egy szokványos piac, nem mindennapi áruk cserélnek gazdát és csak kereskedési joggal rendelkező személyek és szervezetek kereskedhetnek. A kereskedők bizományi szerződés alapján járnak el a kezdetektől fogva, de ahogy erre jelen dolgozat is megpróbál rávilágítani, a kereskedési szokások megváltozásával a bizomány is jelentős mértékben átalakul.

Első lépésként megjelentek az elektronikai rendszerek, a tőzsdetermekből kikerült a kereskedés a munkaállomásokra - az MMTS I és II, valamint a K2 rendszerek segítségével¹⁸ - majd második lépésként az Internet térhódítása befolyásolta nagyban a kereskedés rendszerét, mivel megteremtette a lehetőséget a magánbefektetők tőzsdei kereskedésére.

¹⁶ Nochta Tibor - Kovács Bálint - Nemessányi Zoltán, Magyar polgári jog Kötelmi jog - Különös rész, Dialóg Campus, 2008

¹⁷ XLII. fejezet, 507§-513§

¹⁸ Gellért Andor és szerzői kollektívája, Digitális Pénzügyek, KJK-KERSZÖV 2001

Tehát három oka van annak, hogy a kereskedés ezen formája terjedt el a ezen a területen: a szükséges szaktudás, a kereskedéshez szükséges jog, valamint az elengedhetetlenül fontos információk.

Felmerül viszont a kérdés, hogy mi történik akkor, ha a bizományi szerződést már ezek alapján nem tudjuk jellemezni?

Továbbra is bizományi szerződésről beszélünk, vagy elindult a fejlődés valami egészen új és sokkal hatékonyabb kereskedési forma kialakítása felé?

Az általam hagyományosnak tekintett Ptk.-beli bizományi kereskedést a tőzsdei kereskedés egyes esetivel kapcsolatban mára felváltotta a gyakorlat által kialakított új, formátlan kötelem, amit viszont ma is bizománynak hívunk.

A bizomány egyaránt hordoz magában vállalkozási és megbízási jegyeket is, valamint megvannak a felek sajátos kötelmi jogosultságai és kötelezettségei. Alább ezen támpontok mentén feltárom, hogy miért nem beszélhetünk ma az internetes tőzsdei kereskedés kapcsán bizományról.

2. Elhatárolása a vállalkozási szerződéstől

A bizomány erős eredményjellege alapján merül fel a vállalkozással való összehasonlítása, elhatárolása. A Ptk. szerint a vállalkozás tevékenység kifejezése más részére meghatározott eredmény elérésére. Ez az eredmény ugyanúgy lehet egy ingatlan felépítése és megvétele is - ez már bizományi keretek között is lehetséges-. Értékpapír bizomány esetén befektetési tanácsadó (a továbbiakban brókercég) vállalkozói munkája nem más, mint az adott gazdasági, pénzügyi helyzetben a megbízó (a továbbiakban ügyfél) számára a portfoliójába legjobban illeszkedő értékpapír kiválasztásában, megvételében, vagy eladásában áll.

Értékpapír kereskedelem során az ügyfél jobban ki van téve a sikertelenség, vagy árfolyamvesztés veszélyének, ebből következően nagyobbak a bróker személyével kapcsolatos elvárások, de ezt részletesen szabályozzák mind a Bét., mind a vonatkozó jogszabályok, nagyobb ebből következően a felelőssége, viszont nagyobb díjra is tarthat igényt.

Közös pont a két szerződés között, hogy mindkettőnél a megbízó szakszerűtlen utasítása esetén a vállalkozónak figyelmeztetési kötelezettsége van. Ha ezt nem teszi meg, akkor felel a szakszerűtlen utasításból eredő kárért, viszont a figyelmeztetéssel mentesíti magát és meg is tagadhatja az utasítás teljesítését.

2.1 A vállalkozási jelleg módosulása

Azzal, hogy az emberek eljutottak az interneten keresztül a tőzsdére, az eredménykötelmi jelleg megváltozásáról beszélhetünk.

A bróker cég kimarad a szerződéskötési folyamatból (gondolhatunk itt az ajánlat megtételére, elfogadására), tehát elválik tőle a nyereség elérése, valamint, ahogy a tapasztalatok mutatják a járulékos tájékoztatási kötelezettségének sem tesz eleget. A bróker cég „megszűnt” vállalkozó lenni, ebből következően felborult a szolgáltatás ellenszolgáltatás arányosságának egyensúlya, ami polgári jogunk alapvető elve. Egyedüli vállalkozási elem a részéről az, hogy megpróbálja kiválasztani a nyereséget elérő ügyfeleket.

Érdekes ezt tapasztalni akkor, amikor a MiFID¹⁹ irányelv kimondja a best execution elvet, amiben kötelezi a bróker cégeket arra, hogy az ügyfél érdekében a lehető legjobb eredményre kell törekedniük. Miben áll ez a köteletség internetes kereskedelem esetén? Mennyiben tudnak a jelenlegi magatartásukkal megfelelni az irányelv által sajnos nem kellően kifejtett követelményeknek a bróker cégek? Elgondolkodtató kérdések ezek, mivel a kötelezettségeknek megfelelően, lehet, hogy az internet által kínált előnyök vesznek el, de megfelelően azoknak a hátrányokat lehet kiküszöbölni.

Az előbbiekből fakadó probléma, hogy, amint a megbízó „magára marad” ő fogja viselni a kötésekkel eredő kockázatokat. Ebből következően felmerülhet benne a kérdés, hogy miért fizessen ő díjat? Ha nem jól spekulál, ő viseli az abból fakadó veszteséget: a bróker cég által kezelt számláján lévő fedezetből kell azt egyenlítenie.

A helyzet ilyen visszás akkor is, ha rossz utasítást ad, mert a legtöbb esetben a bróker cégek nem építenek be a kötési folyamatba semmilyen kontrollfunkciót, nem figyelmeztetnek arra, hogy baj lesz, ha az ajánlatomat be akarom vinni a rendszerbe. Viseli azonban ezek után a bróker cég a felelősségét? Nem! Kikötik, hogy az ügyfél tájékoztatásából, ismereteinek hiányából fakadó esetleges károk őt terhelik, mivel ezek a saját személyében rejlő okok.

Ez a köznapi kereskedelmi életben meg is állná a helyét, de a bizományi konstrukció jellegével összeegyeztethetetlen. Nem mondhatja azt a bróker cég, hogy nem áll helyt a megbízójáért! Egy ajánlat bármilyen formában tegyék is azt meg, az a bróker cég nevében megtett ajánlatnak minősül. Nem háríthatja át az ügyfélre 3. személyekkel szemben az ajánlat megtételéből, annak szakszerűtlenségével összefüggésben lévő felelősségét. Egymás között fennállhat a már említett szakszerűtlen utasítással kapcsolatos viszony hagyományos bizomány esetén, mivel azonban a bróker cég nem figyelmezteti az ügyfelét, ez sem érvényesül.

Hol van az eredményjelleg és az abból fakadó következmények? A bróker cégek arra a döntésre jutottak, hogy lehetőséget adnak az ügyfeleknek arra, hogy kipróbálják magukat a tőzsde parkettjén, az, viszont, hogy mennyire alakult át a vállalkozás jellege bizományi szerződés esetében és ennek milyen következményei vannak, a későbbiek során kiderül a bizományosnak járó díj tárgyalásánál.

¹⁹(2004/39/EK) a pénzügyi eszközök piacairól szóló irányelv (MiFID irányelv)

3. Elhatárolás a megbízástól

A megbízás egy gondossági kötelem, aminek keretében a megbízott a megbízó érdekében fejt ki tevékenységet (közvetlen képviselő). Értékpapír bizomány esetén ez a jelleg jobban dominál, mint az eredményjelleg, ezt juttatja kifejezésre a Ptk. is, amikor kimondja, hogy a bizományra azokban az esetekben ahol nincs rá kifejezett bizományi szerződéses szabály, a megbízás szabályait kell alkalmazni.

Mit is tesz ez ki? Az ügyfél nem tesz mást, mint megbízást ad a bróker cégnek arra, hogy értékpapírt adjon, vagy vegyen, de és itt tér el ez a típus a hagyományos megbízási szerződéstől, a megbízó nem a megbízott, hanem saját nevében jár el (ez a közvetett képviselő).

Lényeges, hogy a három fél milyen kapcsolatban áll egymással. Közvetlen képviselő esetén 3. személyek mindig pontosan ismerik a megbízó személyét, bizománynál ez nem derül ki csak annak a ténye, hogy áll valaki a bizományos mögött. Ebből következik, amit a Ptk. is kifejez, hogy a bizományos lesz a jogosított és a kötelezett, valamint, hogy a 3. személy teljesítésért is helyt kell állnia. A bizományos felelőssége objektív alapon áll fenn, ha 3. személy szavatossági jogaival fordul feléje. Amennyiben ennek oka a megbízó magatartásában keresendő, akkor a bizományos fordulhat feléje igényével, de itt soha nem objektív, hanem szubjektív alapon áll, vagy nem áll fenn a megbízó felelőssége.

A megbízás tárgya egy adásvételi szerződés megkötése, esetünkben értékpapír adás-vétele. A bróker cég, az ügyfele nevében teljesíti annak megbízásait, a vele szerződő felek csak a bróker céggel állnak kapcsolatban. Csak vele szemben tudják érvényesíteni követeléseiket, másik oldalról nézve vizsgálva a kérdést, csak a bróker cég tud fellépni az ügyfelei érdekében a többi bróker céggel szemben.

3.1 A megbízási jelleg módosulása

Az előbbi állítások egyáltalán nem állják meg helyüket a mai internetes kereskedelem világában. Ez a kereskedelmi forma nem olvasztja magába a megbízás jegyeit. Látszólag megbízom a bróker céget, ennek tesztek eleget a formások elintézésével, de a valóság az, hogy a „megbízó” nem tesz semmit, nem jár el, pedig szerződéses kötelezettsége lenne. Az is hozzátartozik azonban, hogy amikor megjelennek a bróker cégnél, hogy kereskedni szeretnék az interneten, azért megyek oda, hogy ajánljon valamit, amiben szabad kezet kapok.

Ezt nevezhetjük úgy, mint az ügyfél utasítási jogának kiszélesedése, vagy szabadabb mozgástér. Ez két ütemben következett be. Kezdetben technikailag kivitelezhetetlen²⁰ volt, hogy

²⁰ Gellért Andor és szerzői kollektívája, Digitális Pénzügyek, KJK-KERSZÖV 2001

valósídejú megbízásokat adhassanak le az ügyfelek. Azzal, hogy megjelent a klasszikus távközlés és később az internet, elsőként az információkhoz való mind könnyebb hozzáférés valósult meg. Ezután jött a második lépcső, amikor már önálló döntéshozatalra sarkallták az ügyfeleket és megadták a lehetőséget azok közvetlen megvalósítására is. A szélessávú internetkapcsolat pedig az ajánlatok hihetetlen gyors továbbításának lehetőségét is megadta.

A kérdés az, hogy szabadon lehet-e hagyni ennyire az ügyfeleket, valamint, hogy a bizományi szerződés megbízásra épülő jellegzetességeivel mi történik? A fennálló szerződések továbbra is bizományi szerződések a maguk érdekes megbízási karakterükkel, mivel a képviselő és a képviselt személye egybe esik (az ügyfél képviseli saját magát a piacon).

Ez visszásságot okoz abban a tekintetben, hogy akkor miért fizet az ügyfél a bróker cégnek és, hogy az érem másik oldalát is lássuk, miért a brókernek kell felelnie, minden esetben az általa nem is befolyásolt üzletért? Az első kérdésre csak a későbbiek során, a bizományosi díj tárgyalása során fogok válaszolni, de a másodikkal kapcsolatban a következő a válasz.

Ezt ma már úgy oldják meg a cégek, hogy meghatározott, mindig az adott tranzakció nagyságához igazodó fedezetet kell egy a cég által vezetett számlán az ügyfeleknek elhelyezniük ahhoz, hogy teljesülhessen a tranzakció.

Ez azonban kétélű! Egyrészt mutatja, hogy ennyire nem tesz eleget a tájékoztatási kötelezettségének a bróker, mivel ez az egyetlen kontrollja a kereskedésnek, ezen kívül nagyon ritka, hogy egy interneten lebonyolított tranzakciót egyéb módon feltételhez kötnének, bármilyen szakmai indok alapján. Viszont a felelősség szempontjából kiegyenlítő, mert végső soron az áll helyt, aki a kárt okozza, valamint lerövidíti az igényérvényesítés idejét minden fél között, hiszen így elégülnek ki, mind harmadik személyek, mind a bróker cég felmerülő igényei.

Az a kérdés, hogy ezzel mekkora kárt okozunk? Abból, hogy kevés szakértelme van a megbízónak, következik, hogy magas a károkozás valószínűsége. Károkozás alatt értem itt azokat az eseteket, amikor az ügyfél meggondolatlan kereskedése folytán keletkeznek. Erre csak tüneti kezelés a fedezet, mivel nem orvosolja egy ügyfél tapasztalatlanságát, szaktudásának hiányát sem.

Kit kell felelőssé tenni, kinek nagyobb a vétkessége: a bróker cégé, hogy magára hagyta az ügyfelét, vagy az ügyfeleké, hogy nem mindegyikük professzionális bróker?

A bróker cég lépését indokolhatja azzal, hogy a gazdasági fejlődés egyik iránya az internetes kereskedelem és ennek velejárója az, hogy az ügyfélnek szabad teret kell engedni és ennek következménye, hogy akkor közvetlenül ő legyen felelős a hibáiért, a lehetőségeivel, az előnyökkel együtt jogokat és kötelezettségeket is szerzett. Ez a bróker cégek irányába történő kedvezés lenne, ami megfigyeléseim szerint a dominánsabb.

Ha viszont a megbízónak kedvezünk, akkor felhozhatjuk védelmére, hogy a tájékozatlanság nem bűn, maximum hátrány, aminek következménye a nyereség elmaradása, vagy akár nehezen teljesíthető tartozások felmerülése. Viszont az utóbbi nem következne be, ha a bróker cég figyelne

arra, hogy a „tudatlanság” ne játsszon szerepet a kereskedés során, és az ajánlatok vizsgálásával ezt kiszűrhetette volna.

Látható, hogy egyik lehetséges megközelítés sem adja meg a helyes választ a felmerült kérdésekre!

Véleményem szerint nem állhat ki ennyire a megbízója mögül a bróker, egy bizonyos szinten nyomon kell követnie ügyfele tevékenységét, az ő munkája, szerződéses kötelezettsége az, hogy a tranzakciók teljesüljenek, ráadásul a megbízó számára minél pozitívabb kimenetellel. Emellett viszont azt sem szabad engedni, hogy a megbízó vissza tudjon élni helyzetével. Bár visszaélése itt csak névleges, azt takarja, hogy tulajdonképpen bárki kereskedhet, ha tudja fedezni az általa okozott károkat. Tény, hogy ez a kereskedési mód tág keretű az ügyfélnek, de ez nem teljesen negatív, mert, ha törekednek a felek - a gondos kereskedést szem előtt tartva - a károkat elkerülni, ám azok mégis bekövetkeznek és az csak a megbízónak róhatóak fel, akkor a fedezet gyors és biztos kiegyenlítést tesz lehetővé.

Ám ehhez a megoldáshoz meg kéne határozni:

- a minimumot, amit egy brókernek nyújtania kell a gondos működéshez,
- a kereskedés közbeni és azon kívüli okokat, amikor a megbízó felelőssége minden kétséget kizáróan fennáll,
- hogy ki az, aki kereskedhet az internet segítségével,
- ki kell bővíteni a képzettség (képzettség alatt itt minimális tőzsdei ismeretekre gondolok) megszerzésének lehetőségeit, ennek felmérését.

Meg kell találni azt a középutat, ami minden fél, a 3. felek érdekeit is legjobban szolgálja. Lehet, hogy ez a kezdetekkor nem lesz arányos, véleményem szerint az ügyfél az, akit nagyobb védelemben kell részesíteni, de ez nem járhat együtt őt meg nem illető többletjogosítványok megszerzésével.

Jól mutatja mindez, hogy milyen változásokon megy keresztül a bizományosi szerződés. Alapjaiban rengeti meg az internetes kereskedés, de nem csak az internet jellege miatt, hanem a piac szereplői miatt is. Érdekes mindezt egy mondhatni „elavult” szabályozás árnyékában nézni, az internetes értékpapír kereskedelem esetében a bizományi szerződés jelenlegi formája, már a múltat képviseli. A felek feladatai, szükségletei, jogai és kötelezettségei megváltoztak. Az említett problémákra azonban csak a jog találhat megoldást. Csak a polgári és üzleti jog rendezheti megnyugtatóan ezt a visszás helyzetet.

4. A felek jogai és kötelezettségei

Ezt a kérdést két szakaszban kell vizsgálni, az első szakasz az adás-vételi szerződés megkötésig tart, majd a második a teljesítés folyamata egészen az elszámolásig. A két szakasz között nincs éles elhatárolás, az adásvétel lezárása a bizományos után pedig egy kölcsönös függő helyzet jön létre a bizományos és a megbízó között: a bizományos 3. személy teljesítésért felel, a megbízó pedig kötve van, bár nem teljesen, a megkötött adás-vételi szerződéshez.

4.1 A megbízó oldala

A megbízó legfontosabb jogai, hogy tájékoztatást kapjon, valamint, hogy utasítást adhasson.

Mindkét jog változáson megy keresztül. A tájékoztatáshoz való jog magában foglalja (a megbízás szabályait figyelembe véve): hogy a bizományos az ügy állásáról, kérésre, illetve e nélkül is tájékoztatást ad a megbízónak, különösen, ha erre azért van szükség, hogy a már megadott utasítást változtassák meg. Ez nem jelent olyan szigorú tájékoztatást, mint ami megbízási szerződés alapján áll fenn, de nem lehet teljesen leredukálni sem. Azt vehető észre, hogy ennek a kötelezettségnek a brókercégek annyiban tesznek eleget, hogy a rendelkezésükre álló információkat juttatják el az ügyfeleknek. Ezt vagy teljesen ingyen, vagy bizományosi díj felszámolása ellenében teszik. A díj felszámolásának alapja legtöbbször az ügyfél által lebonyolított forgalom, valamint a rendelkezése alatt álló tőke alapján történik és értelemszerűen a kedvezményes díjfizetésben preferált kör a nagy, esetenként több milliós forgalmat elérő, illetve tőkeállományt mozgó ügyfelek.

Ezek az információk az árfolyamok, melyek, vagy real-time, vagy késleltetett módon jutnak el az ügyfelekhez és az ugyanilyen értékes elemzések.

Korábban a tájékoztatási kötelezettség nagyobb idő és pénz ráfordítást kívánt meg a brókerektől, hiszen az ügyfél csak a másnapi újságokból tudott értesülni a tőzsde akkor már lehet, hogy nem is aktuális helyzetéről.

Amint megjelent az elektronika törekedtek arra, hogy ember közelibbé tegyék a tőzsdét, nagyon pozitív tendencia, hogy mind jobban törekedtek az ügyfelek egyre szélesebb körű informálására. A kezdetekkor az ügymenetet gyorsította, hogy telefonon keresztül is lehetőség volt a kapcsolat fenntartására, később a kihelyezett terminálok²¹ (a brókercégek és maga a tőzsde épületében is) az információk még célzottabb eljuttatását segítették. A következő lépés, pedig az internetes honlapokon való közzététel volt, ami szabad, és könnyű hozzáférést tett lehetővé. Ezek az információk a brókercégek, magánszemélyek, a tőzsdék honlapjain jelennek meg.

²¹ Gellért Andor és szerzői kollektívája, Digitális Pénzügyek, KJK-KERSZÖV 2001

Elmosódtak a határok, a külföldi eseményekről éppen úgy tudunk értesülni, mint a hazaiakról, nyomon tudjuk követni a világ összes tőzsdéjének működését. Több helyről szerezhetünk be elemzéseket, meg van a lehetőség arra, hogy a lehető legtöbb megközelítést megismerhessük. A konkrét információkon kívül lehetőség teremtődött arra is, hogy az emberek tudásukat alapozzák meg. Folyóiratok, tanulmányok vannak az interneten, amikből meg lehet ismerkedni az alapfogalmakkal, majd az egész rendszer működésével. Ez hipotetikusán megteremti a lehetőségét annak, hogy egy felmerülő problémára a lehető legjobban reagáljunk. De ez persze csak a hipotézis, mert több zavaró tényező is felvetül.

A felgyorsult információáramlás következtében lerövidült az egyes információk élettartama. Hátrányba kerül az, aki egy kicsit is lemarad ebben a versenyfutásban. Nem könnyű megítélni azt, hogy mit szabad elfogadni valósan, mindig fennáll a veszélye a félreértelmezésnek, vagy egy esetleges emberi hibának.

Az információ bősége egy idő után hátránnyá is fordulhat, mert nem mindenki képes feldolgozni minden rendelkezésére álló információt. Ennek következménye lehet, hogy az egyébként igaz hírekből, mire azok egységgé állnak össze, az ügyfél hamis következtetéseket von le.

Nem lehet a hamis információkat kiszűrni a rendszerből és nem lehet tudni azok később milyen hatással lesznek a befektetői döntésekre. Az egész a lóversenyre hasonlít, ahol az ember rengeteg „tuti tippet” hall, és végül nagyon nehéz helyzetbe kerül a fogadáskor, mert a tippek fele megalapozatlan, de azok elmosás a jó tippek befolyásoló hatását, vagy egy rossz fogadás lesz a jó tippek következménye. Ez áll az értékpapírokra is, mert nem tudjuk melyik papír lesz a befutó a számunkra, de csak a rendelkezésre álló információkra tudunk támaszkodni, amelyekkel kapcsolatban pedig fennállnak az információkban és az értékelőkben lévő problémák.

Az emberek nem mindig jól választják ki az információkat, emiatt hiányos kép alakulhat ki bennük, ami szintén hibás döntések megtételéhez vezethet.

A bróker cég és a magányszemélyek számára is veszélyt jelent, hogy az internet adta előnyök elkényelmesedéshez vezetnek, ami nagyban nehezíti a válsághelyzetekre való reagálást.

Mindezek a legpesszimistább vélemények és jóslatok alapján az információs katasztrófa bekövetkezéséhez is vezethetnek. Ez akkor következne be, ha a befektetők egy helyzetre nagy tömegben és nagyon gyorsan reagálnak és ennek következtében összeomlik a tőzsde, mivel a reakció nem volt helyes, vagy ha helyes is volt, a piac nem tud rá reagálni. Itt a hangsúly az Internet által kínált előnyökön van: a gyorsaságon és a nyilvánosságon (nagy tömegek számára hozzáférhető).

Véleményem szerint, a lehetséges negatív következmények ellenére, ez egy pozitív eredmény. Ebben a folyamatban nem kell többet látni, mint ami valójában. Az egész az információ áramlásának új, sokkal hatékonyabb alapokra való áthelyeződése. Visszaélésre rengeteg lehetőség van a keretében, de kialakultak megbízható orgánusok, a bróker cégek és a tőzsde is pontos és valós idejű információkat juttat el az ügyfelei (és adott esetben minden érdeklődő) számára, amik alapul szolgálhatnak a megbízható döntések meghozatalához. A másik nagyon fontos előrelépés, hogy a

döntés meghozatalához szükséges tudás az információkkal egy helyen megszerezhető. Persze ez nem jelent garanciát, csak lehetőséget, hogy az ember a pénzügyei terén fejlessze önmagát. Ez azonban nem szünteti meg a brókercégek tájékoztatási kötelezettségét, inkább átértelmezi azt. Korábban az információk közlése mellett a lehetséges lépések lekommunikálására is szükség volt. Ma ezek háttérbe szorultak és az ügyfél széles körben maga dönthet: hol szerzi be az információt és arra, hogy reagál.

A vállalkozásnál kifejtettek alapján, véleményem szerint itt lép be újra a tájékoztatási kötelezettség. Ezen a ponton kell kialakítani egy jól működő kontrollfunkciót, ami lehetőleg nem egy automata rendszer. Itt kell az ügyfél mögé állni azért, hogy őt megvédjük a károktól. Azt is ki kell emelni, hogy ez nem egy folyama vége, a fejlődés nem állt meg, könnyen lehet, hogy ezt a kontrollfunkciót is ki lehet iktatni, ha az ügyfelek biztos kézzel kezelik, majd a pénzügyeiket.

Az ügylet tartalmával kapcsolatos információkon kívül a brókercégnek az ügylet megkötésével kapcsolatos „adminisztratív” adatokat is közölnie kell. A MiFID irányelv nagyrészt ezekről tartalmaz rendelkezéseket. A gyakorlat azt mutatja, hogy ez a kötelezettség inkább tolódik el a szerződések megkötésének technikai oldala felé, de ebben nincs semmi kifogásolnivaló.

4.1.1 Az ügyfél utasítási joga

Az ügyfél utasítási jogának kiszélesedése szorosan kapcsolódik az előbb elmondottakhoz. Az információk és a tudás alapozza meg a „bizalmat” az utasításokban. De ez nem egy szerzett jog ez egy lehetőség, amit könnyen vissza is tudnak venni az ügyfelektől. A bróker cég döntése, hogy mennyire veti alá magát az ügyfelek akaratának, mikor épít be kontrollt az ügyfelekkel való kapcsolatába.

A megbízó kötelessége a bizományosnak díj fizetése, de ezzel a kérdéssel később foglalkozom.

Nem kötelezettsége, de a bizományosi és a piaci érdekek szem előtt tartása eredményezheti, hogy a jövőben kötelességévé válik a megbízónak képeznie magát.

Ennek indoka egyszerű, azt mondtam a képzetlenség indokolja hogy a bizományos nem vonulhat ki teljesen az ügyfelek mögül, ha mégis ezt szeretné tenni, mint ahogy teszi ezt ma is, meg kellene győződnie róla, hogy ki az, akit szabadon enged kereskedni, mindezt természetesen mindenféle diszkrimináció nélkül. Egy bizonyos szintű képzettség nemcsak előnyös, hanem elvárható is az ügyfelektől. Ennek a kereteit kitűnően ki lehet alakítani különböző képzésekkel, akár a brókercégek, akár más képzőhely bekapcsolódásával.

4.2 A bizományos oldala

Kötelezettsége az első szakaszban az adásvételi szerződés előkészítése, a megbízó utasítása szerinti eljárás és a szerződés megkötése.

Az előkészítői tevékenység eltér az internetes és a hagyományos kereskedelem esetén.

Az előkészítés, ma már nem csak abban áll, hogy ott van a parketten, vagy az irodájában a bróker és ott folytatja a kereskedést, hanem abban, hogy rendelkezésre bocsát az ügyfeleinek egy rendszert, amin keresztül folytatható a kereskedés. Fontos azonban, hogy ez a kötelezettség csak az internetes kereskedelem esetén áll fenn és ez egy önként vállalt kötelezettség, mert a rendszereket a brókercégek saját maguk fejlesztették (fejlesztették) ki. Ezen kívül, pedig ők maguk tesznek ígéretet a „gyors, zökkenőmentes és kényelmes” kereskedésre. A rendszer kifejlesztője, üzemeltetője és a bróker cég nagyon gyakran nem esik egybe.

Több zavaró tényező is lehet, ami megzavarhatja a rendszerek működését. A rendszert meg lehet támadni az interneten keresztül, ezért megfelelő védelemmel kell ellátni. Ennek a védelemnek egyszerre kell védenie a kereskedést és a megbízót. Nem szabad engedni, hogy betörve egy vírus, vagy egy személy például ajánlatokat tudjon tenni, és azt sem, hogy a megbízó számlája szenvedjen károkat. Ha a rendszer lassú, akkor nem lehet valós idejű kereskedelemről beszélni. Ha a rendszer leáll, akkor megszűnik az ügyfélnek garantált kereskedési lehetőség. Ilyenkor azonnal intézkedni kell a probléma orvoslásáról. Kérdés, hogy ilyenkor ki a felelős. Lehetséges, hogy a probléma egy a tervezésből adódó, de csak később jelentkező probléma. Minden esetben a brókernek kell felelnie? Azt kell mondani, hogy igen! Még ha egy 3. cég is fejlesztette és üzemelteti a rendszert, az nem áll közvetlen kapcsolatban az ügyfelekkel, tehát követeléseiket azok, csak a bróker felé tudják benyújtani, ő fordulhat szavatossági igényrel a kivitelező felé. Látni, hogy mennyire megnöveli az igényérvényesítés menetét az, hogy egy újabb személy lépett be a felek viszonyába, de ez nem róható fel a brókercégeknek, mivel nagy költséggel jár egy ilyen rendszer saját kifejlesztése és üzemeltetése. Továbbá, ha a rendszert kifejlesztő szolgáltatót teljesítési segédnek vesszük, akkor a bróker úgy felel érte, mint saját tevékenységéért.

Az utasításnak való engedelmességről már volt szó, itt csak visszautalnék az ott elhangzottakra.

A szerződés megkötésének pillanatát nehéz tetten érni az értékpapírok adásvételénél. A tőzsde informatikai rendszere algoritmusok segítségével párosítja az ajánlatokat. Ezek, attól függően, hogy a kereskedés: nyitó, szabad, vagy záró szakaszában teszik meg őket, egyensúlyi áras, vagy folyamatos ajánlat párosítási algoritmussal²² történik. A bróker cég szerződéskötő feladata is tulajdonképpen itt egy előkészítő feladat. Azon kívül, hogy ő megteszi az ajánlatot, nem tud tovább befolyással lenni a szerződés megkötésére.

²² Gellért Andor és szerzői kollektívája, Digitális Pénzügyek, KJK-KERSZÖV 2001

Tehát az a helyzet áll fenn, hogy a bróker cégnek két előkészítő feladata van, de ezek kizárják egymást attól függően, hogy milyen a kereskedés formája. Internetes kereskedelem esetén rendszert kell biztosítani a kereskedéshez, de ilyenkor az ajánlatot az ügyfél teszi meg (korábban szükség volt itt a bróker manuális tevékenységére ahhoz, hogy a beérkező ajánlatot az egyik rendszerből a másikba átvigye, de ez is megszűnt a két informatikai rendszer összekapcsolásával), hagyományos kereskedés esetén viszont nincs szükség az informatikai rendszerre, viszont a bróker cég teszi meg az ajánlatot, tehát viszi be azt a kereskedési rendszerbe.

A 2. szakaszban a bizományosnak meg kell szerveznie a teljesítés lebonyolítását, valamint figyelemmel kell kísérnie a teljesítés menetét és, ha szükség van rá akkor a teljesítéshez segítséget is kell nyújtania, majd végül el kell számolnia.

Ezek a kötelezettségek csak járulékos jellegűek, mert a bróker cégek ebben már nem tudnak olyan intenzíven részt venni, mint korábban. Régen szükség volt a megvásárolt értékpapírok elszállításáról és tárolásáról is gondoskodni, de ez a dematerializált értékpapírok világában egyre inkább elenyészővé válik. Szép lassan eltűnik az értékpapírletét intézménye, hiszen egy értékpapírszámla kezelése már nem ennek a jogintézménynek a keretében zajlik és nem is igényel akkora tényleges tevékenységet, mint korábban a papír alapú értékpapírok esetén.

A teljesítés elősegítése pedig az ügyfeleivel szemben való kiegyenlített tartozásokról való gondoskodás, mert a bizományos érdeke, hogy 3. személy teljesítsen, hiszen azért is ő felel. Az elszámolás nem jelen különösebb gondot, ebben az internet csak pozitívumot hozott. Az egyenlegek ma már naprakészen, akár mobiltelefonon is elérhetőek.

Végig a felek kapcsolata alatt őket együttműködési és kölcsönös tájékoztatási kötelezettség terheli. Tartalmát tekintve ez ma kiemelt fontosságot kell, hogy élvezzen, mert a kereskedés modernizációja során a felek fokozatosan eltávolodtak egymástól. Ma már nincs napi kapcsolat ügyfél és bróker között, a bróker már egyre inkább nem személyes pénzügyi tanácsadó, ezért ha más módon már nem tudja, akkor a folyamatos információáramlattal, tippek adásával kell, hogy befolyásolja a befektetők magatartását.

4.2.1 A bizományos jogai

Joga van az eljárásával kapcsolatos költségei megtérítésére. Ehhez azt kell eldönteni, hogy mit tekintünk az eljárásának. Meg kell határozni, hogy mi az, amit tényleg a bróker véghezvisz. Ide tartozik kétségtelenül a rendszer üzemeltetése, értékpapírszámla vezetése, a tranzakciók lebonyolításának költségei. Ezeken kívül nincs ténylegesen felmerülő költség, tehát ennek a keretein nem terjeszkedhetnek túl a bróker ez irányú követelései.

A bróker cégnek kártalanítás jár, ha az ügyfél miatt hiúsul meg az adásvételi szerződés. Tehát az ügyfél kötve van a létrejött tranzakcióhoz, nem vonhatja azt később vissza.

Zálogjog illeti meg a bróker céget az ügyfél azon dolgain, amik a szerződés kapcsán kerültek a birtokába. Ez értékpapír bizomány esetén értelemszerűen csak értékpapírokra állhat fenn, mivel a bróker cég csak azokkal kerül kapcsolatba a jogviszony fennállása alatt. Ez ma még megoldatlan a dematerializált értékpapírokra, hiszen azok nem bírnak fizikai léttel, viszont a zálog tárgya csak fizikai, birtokba vehető dolog lehet. Erre a problémára nyújt megoldást az új Ptk. ami várhatóan 2010-ben fog hatályba lépni, bár az elfogadás ideje egyre inkább kitolódik. Abban már szerepel a dematerializált értékpapír, mint az értékpapír egyik fajtája. A kodifikátorok azon az állásponton vannak, hogy az értékpapírok egyes fajtáiról nem kell külön rendelkezni, a Ptk.-ban, vagy más jogszabályban kell elhelyezni azokat az általános ismérveket, amik meghatározzák az értékpapír generális fogalmát²³.

A bizományos legfontosabb jogosítványa, az hogy tevékenysége ellenértékeként díjazásra tarthat igény, ez a következő, fontosságára tekintettel külön fejezetben tárgyalandó kérdés.

5. A szerződés legfontosabb sajátosságai

5.1 A bizományosi díj

Az alábbiakban bemutatásra került, hogy miként változott meg a bizományos tevékenysége és most azzal fogunk foglalkozni, hogy vajon ezek után milyen díjazásra tarthat igényt.

A bróker azért, hogy a megbízójának a pénzt kezeli, azzal nyereséget ér el, annak a nyereségnek egy meghatározott részére igényt tart, ezzel honorálják a munkáját, a szakértelmét. Amennyiben nem sikerül nyereséget realizálnia, akkor díjkövetelése nem állja meg a helyét. Nem könnyű feladat a tőzsde folyamatosan változó világában eredményes munkát végezni. Nem is vitatja el tőlük a magasabbnál magasabb jutalékokat. Ha a munkáját nem végzi el, tehát nem teszi meg a megfelelő intézkedéseket, nem működik közre a szerződés megkötésében, akkor egyáltalán nem jogosult díjazásra, ez nem áll fenn az olyan költségekre, amiket minden esetben ki kell fizetni a bróker cégeknek, mint például a tranzakciós díjak.

Bár ez lenne a logikus, még sem ez a helyzet állt elő, az internetes kereskedelem esetén, amikor hagyományos kötelezettségei kiüresednek:

- a szerződés előkészítése során csak egy kereskedési rendszert nyújt,
- az adásvételi szerződésre az ajánlatot nem ő teszi, hanem az ügyfél,
- magára hagyja az ügyfelét a pénzügyi döntések meghozatalakor,

²³ az új Ptk. tervezet: http://irm.hu/download/otodik_konyv-080325.pdf/otodik_konyv-080325.pdf

- és helytállását is lecsökkentette egy minimális szintre,

kis mértékben, vagy egyáltalán nem csökkent az ellenszolgáltatásként kapott díjazása.

Ahhoz, hogy fenntartható maradjon a brókercégek díjigénye, meg kell vizsgálni, hogy mi az, amivel pótolni tudják a személyes közbenjárás megszűnése miatt keletkezett ellenszolgáltatási hiányt, amelyek a következők:

- egy olyan kereskedési rendszer kifejlesztése (kifejlesztetése), amellyel zökkenőmentesen lebonyolíthatóak a tranzakciók, óriási beruházás (a rendszertől függ és attól, hogy teljesen az alapoktól kell-e felépíteni azt, vagy egy meglévőt fejleszteni, de csak az utóbbi 7-800 millió forintba is belekerülhet) és ennek valahol meg kell térülnie ezért a brókercégek beleépítik azt áraikba,
- rendelkezésre bocsátják az ügyfelek számára az összes szükséges információt, valamint részletes elemzéseket tesznek közzé,
- van olyan brókercég, amelyik tanfolyamokat szervez ügyfelei számára, bár ez sajnos nem a többség, pedig, ahogy kifejtettem ez nagyon fontos lenne.

Végeredményben tehát megállapítható, hogy bár a brókercégek látszólag nem tarthatnak igényt az eddigi díjaikra, mégis megilleti őket annak egy része, vagy az egésze. Ennek megállapítása miatt meg kell vizsgálni minden egyes cégnél, hogy milyen minőségű és sokrétű a szolgáltatása, mennyire ügyel arra, hogy mind a hagyományos, mind az újonnan felmerülő kötelezettségeinek eleget tudjon tenni. Ezek, mindig adott esetben álnak fenn és ez már az árverseny, az árpolitika keretei közé tartozik.

5.2 A brókercég felelőssége

A jogirodalom szerint nagyon szigorú, úgynevezett custodia felelőssége áll fenn a brókercégeknek. Ez mutatkozik meg abban a szabályban, hogy köteles helytállni a 3. személy teljesítéséért is, pedig arra kihatása nincs is. Ez egy objektív alapon fennálló felelősség, tehát a brókercég vétkességét nem vizsgálhatjuk.

Az ügyfél irányába felelőssége annyiban áll fenn, hogy kötelezettségei nem teljesítése esetén díjra nem tarthat igényt, valamint ha a feltételei fennállnak (kár, jogellenes magatartás, okozati összefüggés e kettő között és a felróhatóság) kártérítésre is kötelezhető, ennek keretében pedig meg lehet téríttetni vele az elmaradt hasznot is.

Eddig ez nem is okoz túlzott problémát, azonban az internetes kereskedelem megjelenésével a felelősség új dimenzió jelentek meg.

Az ügyfél felel a saját magatartásáért, azzal, hogy részt vesz a kereskedelemben, felelősséget kell vállalnia döntései következményeiért. Ezt egyesek tágan²⁴, mások szűken értelmezik. Akik tágan értelmezik ezt a felelősséget, azok egyfajta elvárást látnak mögötte. Azt vallják, hogy a XXI. században, az internet korában már elvárható az emberektől, hogy tájékozottak legyenek, hogy rendelkezzenek egy kielégítő pénzügyi műveltséggel, ami megalapozza a felelősségüket. Jól példázzák ezt a brókercégek üzletszabályzatai:

„Az Ügyfél köteles a szerződések megkötése, megbízások megadása, befektetési döntése meghozatala előtt tájékozódni az érintett szolgáltatással, pénzügyi eszközzel kapcsolatos jogi, pénzügyi, közgazdasági, elszámolási szabályokról és felmérni a szolgáltatásokra, pénzügyi eszközzel kapcsolatos ügyletekre vonatkozó egyes kockázatokat. A Társaság által nyújtott tájékoztatáson felül köteles megtenni mindent annak érdekében, hogy a releváns információk birtokában hozza meg döntését. „

Ez egy szélsőséges esete, annak, hogy miként is lehet értelmezni az ügyféli szaktudást, azonban nem szabad hagyni, hogy ez legyen a jellemző, viszont az ügyfél felelősségének határát is meg kell húzni valahol. Ez a határ körülbelül ott van, ahol a bróker cég tájékoztatása miatti felelőssége kezdődik. Az ügyfél tudatlanságát, csak a megfelelő tájékoztatás tudja kompenzálni, fel kell hozni az embereket egy biztonságos szintre. Ez a kötelezettség, mint már bemutattam új tartalmat kapott, ami a felelősség kérdésében egy új dimenziót teremt. A mulasztásból eredő kár rendezésére, viszont, amiért az ügyfélnek kell helytállnia, kiválóan alkalmas a már említett fedezet. Csak a fedezet céljának értelmezésén kell változtatni, nem egy objektív intézményről van szó, hanem a kereskedés feleinek védelmét szolgáló eszközről, aminek helyes alkalmazása nem ró feleslegesen nagy terhet az ügyfélre, és nem teszi lehetővé a bróker cégnek a vagyoni következmények közvetlen áthárítását. De el lehet helyezni a fedezetet egy független testületnél is, csak akkor arra kell vigyázni, hogy ne váljon biztosítássá. A fent ismertetett modellek már az ügyfél felelősségének szűkebb értelmezése, ami nézetem szerint helyesebb irányban tarja a felek közötti kapcsolatot. Ezáltal meg lehet valósítani az ügyfél és a bróker közötti arányos kockázatközösséget.

6. A gyakorlat

A bróker cégek kínálata, nagyon változó. Több pont mentén differenciálódnak az általuk nyújtott szolgáltatások.

Egyrészt különbség van aközött, hogy bank nyújt-e on-line bróker szolgáltatást, vagy egy olyan befektetési szolgáltató, aminek a főtevékenysége a tőzsdei kereskedés. A bankok előnyben vannak az által, hogy az on-line bróker tevékenység, már egy folyamat része. Velük szemben az első igény az e-banking kiépítése volt. Ezért ők, már megszerzett tapasztalataikat hasznosítani tudták, valamint mindig is sokrétűbb szolgáltatást fognak tudni nyújtani, mert csak a bankok jogosultak

²⁴ Lauf László: Részvényelemzésről kisbefektetőknek, Aula kiadó, 2000

teljes körű pénzügyi szolgáltatás nyújtására. További előnye, hogy azok az ügyfelek, akik már rendelkeznek nála bankszámlával, nagyobb eséllyel fogják az ő on-line bróker szolgáltatását választani, tehetik ezt szolidáris, valamint célszerűségi szempontból egyaránt. A célszerűsége mutat rá kiválóan a következő példa: a bróker cég az ügyfél veszteséges ügyletei esetén őt a fedezetének kiegészítésére szólítja fel, amennyiben nem kerül erre sor, megszünteti az érintett tőzsdei pozícióit. A gyakorlatban viszont sok esetben a fedezetpótlás banki átutalása esetén is meg kell szüntetnie a pozíciókat. Ennek oka, hogy a banki befizetés és átutalás között szükségszerűen idő telik el, ennek következtében a fedezetpótlás már nem érkezik meg időben a bróker cég számlájára. Bank viszont ezt könnyen át tudja hidalni, mert a számlavezetéstől a tőzsdei kereskedésig ő kezeli az ügyfél pénzét és nem merülhet fel, hogy az átutalás hosszú lebonyolítási ideje legyen a pozíció megszüntetésnek oka.

A bróker cégek ez irányú hátránya, mellé, azonban előnyök is párosulhatnak. Egy banknak, amíg, eddig eljutott, rengeteg pénzt kellett az informatikai rendszer kiépítésébe fektetni. Azoknak a befektetési szolgáltatóknak, amik viszont főtevékenységként csak az értékpapír kereskedelmet folytatják, csak két rendszert kellett kidolgozniuk. Az egyik a kereskedési, a másik az azt kiszolgáló információs rendszer. Ez kisebb költségeket jelent, valamint azt, hogy ezen belül is jobban tudják koncentrálni a befektetéseiket, egy-egy rendszert magasabb szintre tudnak fejleszteni.

Másrészt különbség van aközött, hogy egy bróker cég irodája megjelenik az interneten és aközött, hogy a bróker cég valóságos, fizikai iroda nélkül, csak az interneten jelenik meg. Bár Magyarországon csak egy példát lehet felhozni az utóbbira, ugyanis az újonnan alakuló internetes bróker cégek még kizárólag az internetes tőzsdei kereskedelemről nem tudnak fennmaradni. Ennek az oka, hogy jelenleg nem használják annyian ezt a formát, hogy egy ilyen cég ebből fenn tudja tartani magát. Az USA-ban erre megvan a lehetőség, ott az internetes tőzsdei kereskedés az egész kereskedés 40-45 %-t teszi ki. Ott már ki tudja magának vágni a piac megfelelő szeletét egy ilyen cég. Az előnyük abban áll, hogy nagyon alacsony jutalékkal tudnak dolgozni és ezért az ún. day-traderek²⁵ kedvelt kereskedői. Magyarországon azonban nem teheti meg egy bróker cég sem, hogy csökkentse a jutalékát, mert a kevés befektető, a kevés tranzakció nem hozza vissza a rendszer, a szekciótagság, stb. árát. Ehhez kapcsolódóan egy másik megoldás, hogy bróker céggel társulnak internetes médiumok, amik aztán licenc szerződés alapján kínálják az internetes kereskedést.

Bróker cég és bróker cég között abban is különbség van, hogy minek tekinti az internetes megjelenést. Találkozni lehet olyannal, aki pusztán egy új megjelenési környezetet lát benne. Ezek a cégek általában hangsúlyozzák a szakértelmüket, kiemelik a honlapjukon, hogy e miatt érdemes hozzájuk fordulni és elmenni az irodájukba. Ezek a cégek egy sokkal visszafogottabb designnal jelennek meg és a honlapjaik minden részlete azt hangsúlyozza, hogy ők kihagyhatatlan elemei a kereskedésnek. Nem vonják meg ők sem az információt az ügyfelektől, de ahhoz nem egy internetes kereskedési rendszert, hanem egy telefonos szolgáltatást kapcsolnak. Ennek keretében van lehetőség a kereskedésbe beleszólni, mint ügyfél. A telefonos szolgáltatások között sok helyen megjelent már, hogy közvetlenül a mobiltelefonra küldik az információt, mivel már azon keresztül

²⁵ Az ún. napi befektetők elnevezése, ők a napi pozícióikat általában a nap végére rendezik

is nagyon jó minőségben lehet kapcsolódni a világhálóra. Változó, hogy ez mit foglal magába egyes cégek árfolyamokat, mások, számlainformációkat és az ügyfél pozícióinak aktuális állását is továbbítják. Érdekes viszont, hogy bár az információkat a mobilkészüléken keresztül kapja meg az ügyfél, a telefonos megbízások köréből ki vannak zárva a mobiltelefonok, valamint az e-mailek. Ezt azért vezették be a brókercégek, mert a beszélgetéseket rögzítik és a mobilkészülékek esetén erre nincs lehetőség (a beszélgetéseket tárolják, de annak az ideje szintén változó, 6 hónaptól 6 évig terjedő ideig őrzik meg a cégek). Az e-mailek pedig azért, mivel nem biztosítanak megfelelő védelmet, mert a későbbiek során a bizonyító erejük elég kevés egy esetleges tárgyaláson. A polgári eljárásjog foglalkozik ezzel a témával és a kialakult álláspont szerint az e-mailek ún. egyszerű elektronikus aláírással vannak ellátva, amik a polgári perrendtartás (Pp.) szerinti egyszerű magánokiratnak felelnek meg, de az ilyen elektronikus okiratokat lehetőleg mellőzni kell a perből. A bíróságnak nem kötelessége figyelembe venni az e-mailt, mint mérvadó bizonyítékot. Erre egy megoldás van csak, alkalmazni kell a fokozott biztonságú, vagy a minősített elektronikus aláírást. A minősített már teljes bizonyító erejű magánokiratnak számít. Ez pedig teljesen megfelel a kereskedelem támasztotta követelményeknek. Az ügyfél azonosítása sem jelent problémát, mivel ezt az ún. hitelesítés-szolgáltató végzi, ami igazolja, hogy melyik aláírás melyik személyhez tartozik. Az időbélyegző használatával pedig biztonsággal megállapítható az ajánlat elküldésének ideje. A brókercégek eddig még nem fedezték fel az ebben rejlő lehetőséget, egyetlen cégnél található csak egy ígéret, hogy a közeli jövőben tudják kezelni az elektronikus aláírásokat. Ezzel pedig az eddiginél jobban mobilizálni tudnák a működésüket, mert a szerződéskötéstől, az ajánlattételen keresztül, minden értesítést elektronikus úton tudnának közölni az ügyfelekkel. Ez több előnnyel járna:

- A szerződéskötés folyamata lerövidülne,
- egy helyen lenne a kereskedés és a szerződéskötés,
- az interneten egy tényleges irodát lehet kiépíteni, mert megjelenhet rajt az adminisztráció is.

Két probléma vethető fel ezzel szemben az egyik, hogy az ügyfelet újabb kiadásokra kényszeríti, mert neki is rendelkeznie kell egy megfelelő szintű elektronikus aláírással. De ez áthidalható, mert ma már Magyarországon is több ún. hitelesítés-szolgáltató működik, akikkel szerződni lehet, meg lehet oldani, hogy az elektronikus aláírást is elérhető legyen a bróker cég honlapján, valamint az is biztos, hogy elérhető, hogy ennek az árát a bróker cég beleépítse a szolgáltatásai árába. Tehát ez egy kivitelezhető újítás csak rá kell találniuk a bróker cégeknek.

A másik pedig az értesítés kapcsán merül fel, pontosan az, hogy hogyan győződik meg róla a bróker cég, hogy megérkezett az értesítés. Ez nagyon fontos, mivel a legtöbb értesítéshez, illetve az arra való válasz elmulasztásához jogkövetkezmények társulnak. Az Igazságügyi és Rendészeti Minisztérium már foglalkozik ezzel a kérdéssel a bírósági kézbesítések kapcsán. Az eddigi koncepció szerint egy elektronikus tértivevény bevezetésére kerül majd sor. Ennek a szabályanyagának kidolgozását pedig már megkezdték és ezt alkalmazni lehet majd minden elektronikus kézbesítésre.

A brókercégek másik típusa pedig az, amelyik élve az internetes kereskedelem adta lehetőségekkel, újításként felvette azt a szolgáltatásai közé. Ezek a cégek a modernizmust, a haladó szellemet közvetítik, azt hangsúlyozzák, hogy ez a fejlődés természetes velejárója. Honlapjaik fiatalosak, minden szükséges információt tartalmaznak. Sok esetben lehetőséget adnak az embernek arra, hogy kipróbálhassa a rendszert működés közben. Ezek a később használandó programok, csak itt még virtuális pénzzel gazdálkodik az ember, de pozitívuma hogy valós adatokkal dolgozik a program, tehát az ügyfél pénzén és kockázatán kívül minden valós. Nagyon jól fel lehet mérni vele, hogy hány potenciális ügyfélre számíthat a cég, mivel a letöltések száma ezt jól mutatja, valamint jó alkalom direkt marketinghez információkat gyűjteni, mert ha más nem is egy nickname és egy e-mail cím megadása szükséges a letöltéshez.

Változó, hogy a cégek hogy oldják meg a kereskedést. Van ahol egy program letöltése elegendő és az Internetkapcsolaton keresztül csatlakozik a bróker cég honlapjához, amin keresztül továbbítódnak az információk. Van ahol „hordozható tőzdeként” pendrive-ra telepíthető programot kínálnak, amit aztán a világon bármelyik Internettel rendelkező számítógépén lehet alkalmazni, míg az előző változat IP címhez kötődik. Nyilván a lehetőségek tárháza nem merül ki ennyiben és újabb és újabb ötletekkel találhatja magát szembe az ügyfél.

- a rendszerek különböző feltételeket szabnak meg az ügyféllel szemben: megfelelő sávszélességű internet kapcsolat szükséges,
- kezelni kell tudni a rendszert,
- sok esetben szükséges az üzemeltetéshez az angol nyelv tudása

6.1 Az amerikai modell

Az internetes tőzsdei kereskedés vizsgálatánál nélkülözhetetlen megvizsgálni, hogy a világ más tájain, főleg az Amerikai Egyesült Államokban, milyen rendszer alakult ki.

Az USA kereskedési rendszere nagyba különbözik a hazaitól. Bár ott is létezik a másodlagos és a tőzsdén kívüli piac megkülönböztetése, ott jelen van egy harmadik és negyedik piac is. A harmadikban a tőzsdén jegyzett papírok OTC piacon való kereskedése folyik. A negyediken pedig a befektetők a tőzsdén jegyzett értékpapírokkal brókerek nélkül kereskednek. Vizsgálódásunk középpontját a legutóbbi piac adja, mert ott valósult meg elsőként az amerikai kereskedésben az elektronikus hálózatokon (ECN: elektronik communication network) keresztül történő kereskedés. Az ECN aztán hamar elterjedté is vált előnyeinek köszönhetően és 2005-re már a Nasdaqon forgó papírok forgalmának 30 %-t érte el a rendszer. A New York-i tőzsdén forgó papírok csak később kerültek az ECN-re, mert egy szabály tiltotta azok tőzsdén kívüli hivatalos forgalmazását. A tendencia nagyon jól mutatja, mennyire teret nyert ez a kereskedési forma és a benne rejlő

lehetőségeket mutatja, hogy mind több és több bróker cég is bekapcsolódik a kereskedésbe. Előnyei a rendszernek a költségtakarékosság és a nagyfokú anonimitás.

Amerikában hamar elterjedtek az on-line brókerek, amelyek az új befektetői rétegre formálták arcukat. Nagyon alacsony költségekkel tudnak dolgozni, átlagosan tízszer olcsóbban tudnak egy tranzakciót lebonyolítani, mint a teljes szolgáltatást nyújtó hagyományos társaik.

Különbséget tesznek az ügyfelek és az ügylettípusok között, így alakítva ki egy differenciált díjszabást. A legtöbbet a „Kezdőknek” kell fizetni, nekik igényesebb szolgáltatást nyújtanak, egyszerre kínálva a személyes és az on-line kapcsolatot. A 2. kategória a „haladó kereskedők”, ők már tapasztalatukat az on-line kereskedés során szerezték be, ezért a személyes kapcsolat eltűnik, viszont ennek pótlására megbízható elemzéseket, analitikus eszközöket biztosítanak és törekednek a minél nagyobb fokú bizalom kialakítására. Van egy harmadik kategória, amely ügyféltől függetlenül az olyan kereskedésre specializálódott, aminek a lebonyolítása nem okoz különösebb gondot. Itt költséghatékony ám alacsony szintű szolgáltatáshoz jutnak az ügyfelek. A haladó ügyfelek a legvonzóbb célpontok a bróker cégek számára, ezzel a kategóriával annyi cég foglalkozik, mint a másik kettővel összesen.

Amerika jól látja a kereskedési szokások változását és gyorsan reagálni is tud rá, a brókerek a tőzsdére kezdenek úgy tekinteni, mint egy számítógépes hálózatra, aminek rendeltetése, hogy a kereskedőket összekösse egymással. Az ügyfelek pedig élnek a lehetőségeikkel és sokkal nagyobb arányban merészkednek az értékpapír-kereskedelem világába.

Az USA-ban a közelmúltban megfigyelt jelenség, hogy már befektetői csoportok is alakulnak magánbefektetőkből. Ezek a csoportok nagy sikerrel állnak helyt a tőzsdéi kereskedés során. Módszerük abban áll, hogy pár a interneten keresztül kereskedő személy összeáll, kifejezetten egy piacra koncentrálnak (részvény, áru, stb.) és hatványozva tudásukat és tőkéjüket, sokkal nagyobb lehetőségeket teremtettek maguknak, mint többi társuk.

6.2 A németországi megoldás

Németországban a mára már a világ 3. legnagyobb tőzsdéjévé vált Deutsche Börse Club AG (DBAG) irányítása alatt lévő Xetra²⁶ rendszer segítségével zajlik az internetes kereskedés. A rendszert 1997-ben kezdte alkalmazni a Frankfurter Wertpapierbörse, (ami, mostanra már a DBAG részévé vált), amihez akkor 7 ország 221 tagja kapcsolódott. Ma már 19 ország 4500 kereskedője használja a rendszert, köztük 2003 óta Magyarország is.

A rendszer kiválóan bevált, mutatja ezt az is, hogy a Shanghai Stock Exchange 2004-es új elektronikus rendszerének alapját is a Xetra biztosította. Hatékonyságát kihasználva a Frankfurti tőzsde forgalmának közel 98 %-a itt zajlik le, ami 670.000-es tranzakciószámot és átlag 1 milliárd

²⁶ http://deutsche-boerse.com/dbag/dispatch/de/kir/gdb_navigation/home

eurós forgalmat jelent. A rendszer hihetetlenül hatékony 99,998 százalékos a rendelkezésre állási mutatója, ezzel a világ legstabilabb rendszerének számít, a megbízások teljes körű végrehajtási ideje átlagosan 35 milliszekundum, de mértek már 4 milliszekundumos időt is.

Ez annyiban tér el az amerikai megoldástól, hogy ezt a rendszert kizárólag brókerek használják. Külön vizsga kell minden egyes brókernek ahhoz, hogy a rendszerben kereskedhessen. Magyarországon a Bét. un. Multi-Member Szolgáltatóként közvetlen technikai hozzáférést biztosít a rendszerhez.

A német minta szerint, tehát a rendszerrel egy összetett, több országot átfogó kereskedési rendszert alkottak, amit bonyolultsága miatt csak a brókerek használhatnak. A magánembereknek, csak a lehetőség teremtődött meg, hogy a Xetra rendszerhez csatlakozhassanak.

7. A lehetséges válasz

Egyáltalán nem könnyű feladat, lehetséges megoldási módokról beszélni, amit a magyar jognak követnie kellene. Követendő példa lehetne az amerikai modell, de az egy más gazdasági környezetben, más befektetői mentalitáson alapuló megoldás. Ott sem lett volna sikeres a rendszer, ha nem kezdik el használni az emberek, de mivel Amerika egy óriási piac, ezért ott tudnak annyi ügyfelet mobilizálni, akik megfelelő tőkét mozgatnak meg és így lendületben tudják tartani a piacot. Magyarország viszont kicsi ahhoz, hogy legyen olyan rétege, amire hosszú távon alapozni lehetne. A rendszerek viszont már léteznek, azok pozitívan is tudnak hatni, ha megfelelő környezetbe kerülnek.

Változtatni kell több tekintetben is. Meg kell találni a már sokat emlegetett arany középutat. Változtatni kell azon a magyarországi mentalitáson, hogy a pénz, csak a bankban kamatozik. Nem lehet szépíteni azon, hogy a magyar emberek nem értnek a pénzügyekhez.

Ma már kezd kialakulni egy ilyen értelemben „értelmiségi” réteg, akik tudásukat részben az interneten, részben ezek után önképzés útján szerezték meg. Található már példa arra is, hogy bróker cég ingyenes oktatást nyújt ügyfeleinek, valamint minimális díj mellett azoknak is, akik nem használják internetes kereskedési rendszerüket. Ez egy nagyon pozitív példa, mivel a bróker cég és a tőzsde jól felfogott érdeke, hogy a kereskedők jól képzett, kvázi szakemberek legyenek. Befektetői gondolkodásuk fejlesztésének pedig ez a legjobb módja, mert az interneten bár rengeteg információ található meg, azok között sok a hiányos és nem is mindig tudja megállapítani a pénzügyek terén járatanabb ember, hogy melyik az.

Az előbb említett értelmiségi csoporton kívül, akik főként az amerikai yuppiakra hasonlítanak (amerikai, 30 év körüli, az átlagnál nagyobb tőkével rendelkező, saját pénzügyeiket szívesen önmaguk rendező réteg), még több potenciális „ügyféli” kategória létezik.

Vannak azok, akik nem bíznak meg az internet adta lehetőségekben és az internet célját alapvetően nem a vásárlás, internet bankolás és internetes tőzsdézésben látják. Ők egy meggyőzhető réteg, mivel számukra már nem olyan új az internet, csak nehéz megnyerni a bizalmukat. Az utolsó réteg, pedig akinek még számítógépük sincs, alapjában elvetik az informatika és az internet használatát és az alapvető számítógép kezelői ismeretekkel sem rendelkeznek. Az osztályozásban minden előítélet nélkül szerepet játszik az életkor és az anyagi helyzet. Az idősebb korosztály számára sajnos nem jelent semmilyen pozitívumot a számítástechnika, akikre jól lehet támaszkodni az a fiatal generációk, akik már ebben a korszakban nőttek fel, csak sajnos ők azok, akik a legkevésbé rendelkeznek tőkével.

Sokat segítené a lakosság helyzetén, ha már fiatal korban megkaphánának egy bizonyos képzettséget, elgondolkodtató, hogy ez a téma mennyire fontos társadalmi szinten. A Nemzeti Alaptanterv tartalmazza már a kezdeti lépéseket, de véleményem szerint ez egy olyan, az ember egész életére hatással bíró terület, amivel kapcsolatban fokozatos fejlesztésre van szükség az oktatás színterén.

Nagyon távoli jövőkép, ám nem elképzelhetetlen a bróker nélküli bróker cég. Ennek alapfeltétele, hogy nagyon „jól képzett” ügyfelekkel kell rendelkezni, akiknek tényleg nincs szüksége segítségre. Ez már azonban egy teljesen más jogviszony, itt az ügyfelek csak saját magukért felelnek, senki nem áll értük helyt. Mondhatni, hogy ez egy utópia, hiszen ehhez olyan képzettség szükséges, amiben a kereskedés többi szereplője és a tőzsde is megbízik.

Fel kell mérni az emberek igényeit és ahhoz igazítani a szolgáltatásokat, gondolhatunk itt arra, hogy nagyobb az érdeklődés az egy nap alatt lebonyolított tranzakciók iránt. Ott nem kell olyan hosszú távú kockázatokat vállalni, amit az emberek nem tudnak átlátni. Minimális nyereséget érhetnek csak el, ám azt sokkal könnyebben, de nem szabad, hogy ennek is egy nagy része a bróker cégeknél maradjon jutalékként.

Nem elvethető az amerikai modell szerinti osztályozása az ügyfélnek. Európában is létezik ilyesfajta besorolás, amit kötelező követnie minden befektetési szolgáltatónak. Ezt rendezi a már említett MiFID irányelv, de az csak lakossági, elfogadható és szakmai ügyfelek között tesz különbséget. Nem tiltja viszont, hogy a lakosságin belül tovább differenciáljanak a cégek, ha ez nem diszkriminációra ad lehetőséget. A kategorizálást sajnos ma még felesleges nyűgnek érzik a cégek, a gyakorlat azt mutatja, hogy ennek a kötelezettségüknek eleget tesznek egy kockázatfelmérő nyilatkozat és egy megfelelési teszt kitöltésével, amit aztán arra használnak, hogy segítségével több felelősséget hárítanak át az ügyfélre. Érdekes, hogy szabályozza ezt a kérdést a MiFID irányelv, pont ott nem kéri a megfelelési tesztet, ahol a bróker cég pusztán szolgáltató szerepet tölt csak be. Véleményem szerint épp ezekben az esetekben kell szigorúbb szabályokat állítani az ügyfelekkel szemben. A további felosztással viszont személyre szabottabb, ember közelebbi konstrukciókat tudnának kialakítani és annak sincs akadálya, hogy más szempontok alapján határozzák meg az ügyfelek csoportjait.

Oka lehet ennek a hozzáállásnak, hogy egyelőre az a cél, hogy a brókercégek minél jobban szélesítsék az ügyfélkörüket, nem olyan nagy az interneten tőzsdézők tábora, hogy közöttük, még cégenként differenciálni lehetne. Elég abba belegondolni, hogy mindösszesen kb. 250.000-300.000 tőzsdei magánbefektető van és ennek a rétegnek egy kis hányada az, aki az interneten saját maga tőzsdézik. Először még a mindennapi élet szerves részévé kell, hogy váljon a tőzsde és utána lehet az internetes kereskedés térnyerését előmozdítani. Egyes vélemények szerint most egyelőre még az internet banking népszerűsítése a fő feladat és csak utána lehet a tőzsdét is eredményesen elfogadtatni.

Nagyon érdekes tendencia, hogy az internetes kereskedelem hogyan gyakorol nyomást a hagyományos kereskedésre. Ne kell feltétlenül azok bukására gondolni, de mindenképpen be fog következni a tőzsdék nemzetköziesedése. Ma sem lehetetlen, hogy valaki egy német, amerikai, vagy angol on-line bróker segítségével, vagy egy globális rendszer használatával a világ több pontján kereskedjen.

Többek szerint a világ tőzsdéinek egyik lehetséges fejlődési iránya az, ha szövetségeket kötnek és többen összeállva egymás piacait is használva nyújtanak nagyobb kereskedelmi felületet. Ennek előnye az internetes társával szemben, hogy amíg ott minden tőzsdére külön kell eljutni, itt egy platformon jelennének meg. A legtávolabb mutató fejlesztések a globális elektronikus alapokon nyugvó kereskedési rendszerek, MTF-k lehetnek, de egyelőre kivitelezésük több okból is lehetetlen, egyrészt a kivitelezés finanszírozhatatlanul sok pénzt emésztene fel, másrészt össze kellene hangolni a világ tőzsdéit, mind a volumenük, mind a szabályozásuk, az elszámolás, a teljesítés stb. különbözik.

Az internetes kereskedelem további nagy előnye, hogy munkaidőn túl is működhet. Tehát amikor más brókerirodák már nem tudnak ajánlatot fogadni, az interneten nem feltétlenül kell megállni az életnek. Ha már a következő napra ad az ügyfél ajánlatot, azt a rendszer fel tudja dolgozni és másnap rögtön nyitás után továbbítani tudja a tőzsdére. Ezért néhány szerző azt jósolja, hogy a tőzsdéknek követniük kell ezt a folyamatot és egy állandóan nyitva tartó szupermarketté kell válniuk, ahol a világ tőzsdéinek kínálata felváltva, vagy párhuzamosan, de 24 órában rendelkezésre kell, hogy álljon. Könnyen elképzelhető, hogy ugyanazon a tőzsdén a nap egyik felében a Föld egyik félteke, a másik felén pedig a Föld másik félteke fog kereskedni.

Tendenciaként említik, hogy folyamatosan elmosódnak a határ a bankok és a brókercégek között. Az igény egyre inkább a komplex, on-line pénzügyi központokra irányul, ahol egyszerre lennének megtalálhatóak a bankok és a befektetési szolgáltatók által nyújtott összetett szolgáltatások. Ez egy jól érthető igény, hiszen az ügyfél érdekei ezt diktálják, ezzel lecsökkenthetőek, vagy megszüntethetőek az átutalással, egyéb kezeléssel járó költségek és ennek kedvez az internet is. A tevékenységi körök összevonásának és a költségek csökkentésének egyik módja az internalizáció²⁷ is, ennek csak az szab határt Magyarországon, hogy nem sok részvény tudja felmutatni a meghatározott tranzakciószámot, forgalmat és közkérthányadot. Ennek ellenére ez egy

²⁷ Az internalizáció lehetővé teszi, hogy a bróker cég saját tulajdonú részvényeket adjon el az ügyfeleknek.

új szint hozhat be a brókercégek szolgáltatási palettája közé, mivel ez egy teljesebb szolgáltatás nyújtását teszi lehetővé.

Összefoglalva nagyon összetett problémával állunk szemben, a brókercégek és az ügyfelek irányában is komoly elvárások fogalmazhatóak meg. Megállapítható, hogy az internet által nyújtott lehetőségekkel nem elég csak élni, hanem azt megfelelő módon tudni is kell használni.

7.1 A jog válasza

Az eddig kifejtetteknek kell, hogy legyen egy megfelelő jogi háttere, ami egy jóval nagyobb kihívás elé állítja a törvényhozókat, mint a brókercégeket, vagy akár a tőzsdéket a maguk feladata. Közhely, hogy a jog mindig is csak követi a gazdaságot és megeshet az is, hogy egyes kérdéseket nem rendez megfelelően, vagy elmarad a szabályozás.

Ez a helyzet hatványozottan fennáll minden olyan területen, ahol az informatika, az internet állította kihívásokkal találkozik a jog.

A bizományi szerződéssel kapcsolatban egyértelműen megállapítható, hogy az internetes kereskedelem kapcsán, hogy az kiüresedett. Nem minden esetben, ugyanis amikor az internetet,

- mint információs forrást, vagy
- csak az ajánlatok továbbítására használják, de úgy hogy azok tőzsdére való eljuttatásában a bróker közreműködik,

nem sérül a bizományi konstrukció.

Azokban az esetekben, amikor az ügyfelek ajánlatai közvetlenül a tőzsdére jutnak el korlátozott, vagy teljes szabadsággal, a bizományi szerződés lényege veszik el. Ilyenkor a kereskedés alapjául nem tud tovább szolgálni ez a szerződés, új utakat kell találni. Ez nem olyan nagy tragédia, hiszen minden részletszabályt meg lehet állapítani a szerződésekben, csak tovább nem lehet a hagyományos és az internetes kereskedelemben ugyanazt a típust használni. Nagy kihívást jelent ez viszont a törvényhozónak, mert nem kis feladat ezt a kérdést kimerítően és előremutatón szabályozni. Nehéz megtalálni azt a pontot, ahol nem válik a szabályozás a fejlődés gátjává, pedig ezen a területen még biztosan várhatóak változások.

Az igazán nagy kihívást a szerződés alapelemeinek megváltozásából fakadó koncepcióváltás jelenti. Ez jellemző az egész internetes kereskedelemre: a kötelezettségek, a jogok, a szerződő felek szerepei, a szerződések belülről kiüresednek, majd feltöltődnek egy egészen új tartalommal.

Ez alapján szabályoz a MiFID irányelv is. Ugyanis a befektetési szolgáltatók tevékenységének egészét szabályozza, alapvető elveket lefektetve, nem országonként eltérő szerződési szabályokat. Ennek a nagyszerűsége abban áll, hogy így a változások is könnyebben követhetőek, nem egy

szervződés szabályanyagát kell használni, ami már helyenként hiányos, hanem egy új, jól használható alapot nyújt.

A másik pozitív eredmény, hogy észrevették az irányelv megalkotói azt, hogy egy tevékenységről van szó, ami megváltozott, folyamatosan alakul és bár a világon mindenhol a bizományi szervződés az alapja a brókerek tevékenységének, mégsem azt tekintették a szabályozás alapjának.

Ez a követendő példa a magyar jogalkotásnak is. Az irányelv nyomvonalán haladva, valamint a Ptk. kötelmi jogviszonyokra általánosan vonatkozó részére figyelemmel kell kialakítani az új szabályokat.

Le kell fektetni a bizományos és az ügyfél megváltozott jogait és kötelezettségeit, részletesen rendezni kell a felek felelősségi viszonyait, valamint egymáshoz fűződő kapcsolatukat.

Nem könnyíti meg ezt a feladatot az sem, hogy a magyar jogirodalom nem foglalkozott az értékpapír bizomány hagyományos fajtájával sem. Ennek oka abban keresendő, hogy még nagyon új intézménye ez a magyar jognak és a rendszerváltás előtti időkben a tőzsde is egy tiltólistás, kapitalista intézménynek számított. Ennek következtében hiányoznak az elvi alapok és sajnos ezzel együtt az érdeklődés is a bizományi szervződés iránt, ami legalább egy kis reményt adna arra nézve, hogy azok kidolgozása elkezdődik valaha. Az egyetlen kényszerítő erő, ami hat az országra, az Unió által megállapított jogalkotási kötelezettségek.

Mindent megelőző, minden vitának és elmélkedésnek véget vető probléma azonban a magánszemélyeknek interneten történő közvetlen tőzsdei kereskedésének jogi háttere, illetve annak hiánya.

Maga a tőzsde ugyanis tiltja ezt szekciótagsági szabályzatában, amikor kimondja, hogy csak szekciótag szerezheth kereskedési jogot, abban a szekcióban ahol tagsággal rendelkezi (2.rész 8.1 pont Bét. Szekciótagsági szabályzat²⁸), szekciótagok lehetnek azok a bankok, befektetési szolgáltatók, árutőzsdei szolgáltatók, EU-s szekciótagok, valamint olyan egyéni kereskedők, akik megfelelnek a velük szemben támasztott követelményeknek (a szekciótagság megszerzésével kapcsolatban a 2. rész 6.2.1, 6.2.2, 6.2.3, a feltételek tekintetében pedig 2. rész 9.1.1 pontja rendelkezik). Egyéni kereskedőre is ugyanolyan feltételek vonatkoznak, mint az előbbiekre. A Bét. meghatározza ennek pénzügyi, személyi és egyéb feltételeit, valamint kimondja, hogy a kereskedés nem átruházható, tehát a származékos kereskedési jogot sem engedi. Az ide vonatkozó törvények szintén feltételeket tartalmaznak a kereskedőkkel szemben.

Az eddig kifejtetteknek felel meg a Tőkepiacról szóló törvény is. Amely a XXXVII. a tőzsde működéséről szóló fejezetében támaszt követelményeket a tőzsdei kereskedőkkel kapcsolatban:

- hatósági engedély,

²⁸ forrás:http://www.bet.hu/data/cms58433/Szekciotagi_Szabalyzat_VEGLEGES_2008_07_01.pdf

- a tőzsde által támasztott követelményeknek való megfelelés,
- tőzsdével, elszámoló házzal kötött szerződés.

Vajon melyik ügyfél az, aki megfelel ezeknek a kritériumoknak, illetve melyik az, aki szeretne felelni ezeknek.

Mi a teendő akkor ebben az esetben, mert amíg az a helyzet fennáll, nem lehet jogszerű kereskedelemről beszélni és nem is lehet rendezni a felmerült problémákat. Ehhez viszont mind a jogalkotónak, mind a tőzsdének változtatnia kell eddigi szabályozásán. Nem azért mert eddig teljesen el voltak zárva a magánszemélyek a kereskedés lehetőségétől, hiszen most is változás nélkül a befektetői akarat közvetlenül, vagy közvetve a tőzsdére. Azért kell változtatni, mert ha belegondolunk, minden eddig eljuttatott és minden ezek után eljutó ajánlat jogszabályba ütközik és ennek következtében semmis.

A tőzsdén való jogszerű kereskedéshez meg kell teremteni a jogszabályi háttért azáltal, hogy a tőzsdei szabályzatot módosítani kell, valamint a hatósági engedély megszerzésének új módjait kell kialakítani, amely megfelelő kereteket nyújtana az ügyfelek kereskedésének. Mindkettő megvalósítása pusztán egy jogpolitikai döntés, a törvény úgy fogalmaz, hogy a tőzsde által támasztott követelményeknek kell megfelelni, tehát, ha a tőzsde megnyitja az utat a magánbefektetők felé, akkor már a jogszerű kereskedés alapjait megteremti. A másik szereplő az elszámoló ház pedig a brókercégeken keresztül már így is kapcsolódik az ügyfelekhez, így ez a kérdés a legkönnyebben tisztázható, maximum adózással kapcsolatos kérdések merülhetnek fel. A következő lépés az, hogy a hatóság, a PSZÁF is elkezdje az ügyfélt, mint befektetői kategóriát kezelni. Ez már nem egyszerű dolog, mivel ehhez a befektető-védelem egy teljesen új megközelítése kell, az, hogy a befektető-védelemben ne csak a befektetési szolgáltatók magatartását, hanem az ügyfelek magatartását is szabályozzák (véleményem szerint a befektetőket ugyanúgy kell védeni a befektetőtársaiktól, mint a befektetési szolgáltatók hibáitól).

Véleményem szerint ezen kell változtatni legelőször, hogy aztán megnyugtatóan lehessen rendezni a többi kérdést is. Jogászi szószálhasogatásnak tűnik ez a szigor, azonban ha belegondolunk, hogy egy esetleges jogvitát a bíróság hogy rendezne ma? Az ügyfél például valamely igénye kielégítése miatt kártérítést követel egy brókercégtől, az védekezéséért felhossa, hogy, az ajánlat nem az ő tevékenységének következménye és láthatóan annak hibás volta miatt keletkezett a kár, amit rajta az ügyfél követel. Viszont ha ez a helyzet, akkor bíróságnak kötelessége elmarasztalni a brókercéget, hiszen ő nem teheti meg, hogy minden ellenőrzés nélkül engedje be az ügyfelei ajánlatát a tőzsdére.

Gyorsan és határozottan kellene ezt a gazdaság számára lényegtelen kérdést tisztázni, mert ebben az esetben is arról van szó, hogy a jog csak követi a gazdaságot és egy ott már régen elfogadott tételt kell neki is akceptálnia.

Összegezve végső tanulságként le lehet vonni, hogy a befektetések világa az egyik leginkább átalakuló területe a gazdaságnak és a társadalomnak. Erre a folyamatra reagálni kell és be kell látni, hogy nem folytatható minden a régi keretek között! Az internetes kereskedelem alapjaiban változtatja meg a pénzhez és a befektetésekhez való hozzáállását az embereknek és erre reagálnia kell a jognak és a piac szereplőinek is!

Zárszó

Remélem sikerült betekintést nyújtanom az üzleti jog és az elektronika gyorsan változó világába. Törekedtem a lehető legteljesebb képet adni a kiválasztott témákról, de ez korántsem könnyű feladat. Nehéz, mert egyfelől a jogterület nagyon új, és gyorsan fejlődik, naponta lehet találkozni új megoldásokkal. Másfelől olyan kevés az elektronikus kereskedelem rész kérdéseivel foglalkozó jogászok száma, hogy a jogterület fejlesztése ma még szinte lehetetlennek számít. Hiányoznak az ötletek, a viták, a dogmatikai fejtegetések stb.! Az egyetemi oktatás már kezd felzárkózni, de a gyakorlat vívmányait még csak kis mértékben képes megmutatni. A számítógép nem csak a prezentáció bemutatására szolgál, az interneten keresztül a diákok számára egy új világot lehetne feltárni.

Felhívom tehát vitára, aki érez affinitást az internetes jogi kérdések iránt, ne hagyja szó nélkül írásomat! Írjon, vitázzon, dogmatikailag tisztázza a kérdéseket!

El kell indítanunk ennek az elhanyagolt, felfedezetlen jogterületnek a kimunkálását, mert ez jogászai kötelezettségünk. Mint társadalomtudósok, a társadalom változásaira reagálnunk kell, ha a pénzügyek, valamint a kereskedelem az Internetben találja meg fejlődési irányait, nekünk követnünk kell!

Németh Ádám

Irodalomjegyzék

- Gellért Andor és szerzői kollektívája, Digitális Pénzügyek, KJK-KERSZÖV 2001
- Zvi Bodie- Alex Kane- Alan J. Marcus: Befektetések, Aula kiadó 2005
- Nochta Tibor - Kovács Bálint - Nemessányi Zoltán: Magyar polgári jog - Kötelmei jog - Különös rész, Dialóg Campus, 2008
- Nochta Tibor: Társasági jog, Dialóg Campus, 2008
- Társasági törvény, Cégtörvény 2006-2007, szerk.: Sárközy Tamás, hvgorac, 2007
- Max Weber: A tőzsde, Ikva kiadó 1995
- Harsági Viktória: Elektronikus okiratok, elektronikus aláírás. MJ 2001/11. 648- 659.o.
- Harsági Viktória: Az elektronikus aláírás németországi szabályozásával kapcsolatos egyes kérdések rövid áttekintése. Collega 2002/61-65.o.
- Kiss Daisy: E/E- avagy az elektronikus társadalom hatása az eljárásjogokra. In Kiss Daisy - Varga István (szerk.) Magister artis boni et aequi. Studia in honorem Németh János. 2003. Budapest, 491-519.o.
- Ujváriné Antal Edit: Az elektronikus aláírás és a hitelesítés, e szolgáltatással összefüggő felelősségi szabályok. JK 2001/4. 179-193.o.
- Sántha Ágnes: Az okirati bizonyítás a polgári perben és az Internet. (Tanszéki fénymásolat)
- Gombai Zsuzsanna: Digitális aláírás, szakdolgozat:
<http://www.bibl.u-szeged.hu/inf/demo/gombai/index.htm>

Hivatkozott jogszabályok, szabályzatok

- 2001. évi XXXV tv. az elektronikus aláírásról
- 1959. évi IV tv. a Polgári Törvénykönyvről
- 2006. évi IV tv. a Gazdasági társaságokról
- (2004/39/EK) a pénzügyi eszközök piacairól szóló irányelv (MiFID irányelv)
- 2001. évi CXX. tv a tőkepiacról
- Budapesti Értéktőzsde Bevezetési és forgalomban tartási szabályzata
- Verordnung über die Zulassung von Wertpapieren zum regulierten Markt einer Wertpapierbörse

- 1952. évi III. törvény a Polgári perrendtartásról
- 1959. évi IV. törvény a Polgári törvénykönyvről
- 2001. évi CVIII. törvény az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről
- 2001. évi XXXV. törvény az elektronikus aláírásról
- Az Európai Parlament és Tanács 1999. december 13.-i 1999/93/EK irányelve az elektronikus aláírás keretfeltételeiről